

Bundel - Nieuwsbrief raad 2022 - 2026 van 20 februari 2026

- 6.3 Rekenkamer De Fryske Marren - Onderzoeksrapport Beheer en onderhoud van kapitaalgoederen
Brief raad 13022026 RKrapport beheer onderhoud kap.goederen
Eindrapport_kapitaalgoederen_DFM_def_17122025

Rekenkamer De Fryske Marren
Postbus 101
8500 AC Joure

Email: j.hofman@defryskemarren.nl
(06 2881 1299)

Aan de gemeenteraad
van de gemeente De Fryske Marren

Datum: Joure, 12 februari 2026
Onderwerp: Onderzoeksrapport Beheer en onderhoud van kapitaalgoederen

Geachte leden van de gemeenteraad,

De Rekenkamer De Fryske Marren is verheugd u hierbij het onderzoeksrapport Beheer en onderhoud van kapitaalgoederen aan te bieden. De Rekenkamer heeft het onderzoek specifiek gericht op civiele kunstwerken, met de verwachting dat de uit het onderzoek verkregen inzichten ook toepasbaar zijn op de andere soorten kapitaalgoederen. Het onderzoek is in opdracht van de Rekenkamer uitgevoerd door het onderzoeks- en adviesbureau Partners+Pröpper.

Met de aanschaf en vervanging van gemeentelijke kapitaalgoederen is veel gemeenschapsgeld gemoeid. Goed beheer en onderhoud aan kapitaalgoederen draagt bij aan allerlei maatschappelijke opgaven zoals wonen, leefbaarheid, welzijn, veiligheid, mobiliteit, economie en duurzaamheid. Het doel van het onderzoek is inzicht aan raadsleden te verstrekken, hoe zij kunnen (bij)sturen op de planning en uitvoering van onderhouds- en vervangingsprojecten. Daarnaast of de financiering ervan op langere termijn gegarandeerd is om de gewenste maatschappelijke opgave van het onderhoud en beheer van kunstwerken te realiseren. Het onderzoek is uitgevoerd door bestudering van gemeentelijke documenten en oriënterende gesprekken te voeren met gemeentelijke functionarissen. Aan de hand van concrete voorbeelden (Brug 't Heem in Joure, Brug Terherne en de voetgangersbrug Kerkweg in Rohel) is op de werking van beleid en resultaten in de praktijk ingezoomd, waaruit belangrijke leerpunten kunnen worden getrokken.

Naar aanleiding van het onderzoek zijn de belangrijkste bevindingen en conclusies:

Op korte (1 jaar)- en middellange (8 jaar) termijn heeft de raad een grote mate van zekerheid dat de kwaliteit van kunstwerken financieel is gewaarborgd. Voor de langere termijn kan dit niet worden beoordeeld. De raad wordt in staat gesteld zijn kaderstellende rol in te vullen. Wel vraagt dit om verdere doorontwikkeling omdat door het beleid om SDG doelen te realiseren ook bredere politieke vraagstukken moeten worden afgewogen. De controlerende rol van de raad komt op dit punt nog onvoldoende uit de verf omdat de raad hiertoe nog onvoldoende met informatie in staat wordt gesteld. De ambtelijke organisatie heeft de afgelopen jaren een flinke professionaliseringsprong gemaakt en ziet ook nog ruimte om dit verder door te ontwikkelen.

Aanbeveling aan de raad

Benut de groei in ontwikkeling van het beheer en onderhoud van civiele kunstwerken, en kapitaalgoederen in het algemeen, ook om de rol van de raad verder door te ontwikkelen.

Aanbeveling aan het college

Breng de raad meer in positie op politiek wezenlijke vraagstukken.

Het rapport is voor een bestuurlijke reactie voorgelegd aan het college van Burgemeester en Wethouders. In een bestuurlijke reactie reageert het college uitgebreid op de conclusies en aanbevelingen en gaat puntsgewijs op de voorgestelde resultaten in.

Een afschrift van deze brief en het rapport wordt gestuurd naar het college van Burgemeester en Wethouders. De Rekenkamer zal de agendacommissie verzoeken om het rapport, na de installatie van de nieuwe raad, op de agenda te plaatsen. Hieraan voorafgaand stelt de Rekenkamer voor een informatiemoment met de raad in te plannen om in aanwezigheid van het onderzoeksbureau Partners+Pröpper een nadere toelichting te geven op het rapport. Tijdens deze presentatie is er gelegenheid tot het stellen van technische vragen.

Met vriendelijke groet,
Rekenkamer De Fryske Marren,

A large black rectangular redaction box covering the signature area. Below the box, the text "Er (Er) Rekenk" is partially visible.

Beheer en onderhoud van kapitaalgoederen

Een onderzoek van de Rekenkamer De Fryske Marren naar lessen die kunnen worden getrokken uit het beheer en onderhoud van civiele kunstwerken.

Eindrapport



Beste lezer,

De Rekenkamer De Fryske Marren heeft onderzoek gedaan naar het beheer en onderhoud van kapitaalgoederen. Dit zijn bezittingen van de gemeente met een lange levensduur zoals wegen, civiele kunstwerken, riool en gemeentelijk vastgoed. Goed beheer en onderhoud aan kapitaalgoederen draagt bij aan allerlei maatschappelijke opgaven zoals wonen, leefbaarheid, welzijn, veiligheid, mobiliteit, economie en duurzaamheid. Goed beheer en onderhoud is ook nodig om kapitaalvernietiging te voorkomen want kapitaalgoederen zijn kostbaar. Het investeren in, en onderhouden van, kapitaalgoederen legt immers een substantieel beslag op de begroting van de gemeente.

In het voorliggende onderzoek is niet het beheer en onderhoud van alle kapitaalgoederen onderzocht. De rekenkamer heeft het onderzoek toegespitst op civiele kunstwerken met de verwachting dat de uit het onderzoek verkregen inzichten ook leerzaam zijn en toepasbaar op de andere soorten kapitaalgoederen. Het voorliggende rapport bevat de resultaten van het onderzoek.

De rapportage is opgesteld door Ing. Peter Struik MBA en Hilda Sietsema van het bestuurskundig onderzoeks- en adviesbureau Partners+Pröpper.

Noordwijk, 17 december 2025

Dit rapport bestaat uit drie delen

Deel 1 Introductie

In dit deel beschrijven we het doel van het onderzoek, de onderzoeksvragen en het evaluatiemodel.

Deel 2 De Kern

Dit deel is voor de lezer die snel de conclusies en aanbevelingen op hoofdlijnen tot zich wil nemen. In dit deel worden de twee centrale vragen van het onderzoek beantwoord:

- Wordt de raad zekerheid gegeven, dat het op peilhouden van de kwaliteit van de kunstwerken, noodzakelijk voor het bereiken van de gewenste maatschappelijke effecten, op de langere termijn financieel is gewaarborgd?
- Wordt de raad door het college met informatie in staat gesteld om in zijn kaderstellende en controlerende rol te sturen op het beheer en onderhoud van kunstwerken?

Dit deel sluit af met een bestuurlijke reactie van het college op de conclusies en aanbevelingen.

Deel 3 De Bevindingen

Dit deel is voor de lezer die meer details tot zich wil nemen. In dit deel worden achtereenvolgens verschillende deelvragen beantwoord over:

- Het beleid van de gemeente ten aanzien van beheer en onderhoud van kunstwerken.
- De uitvoering en resultaten van dat beleid.
- De rol van de raad.

Bijlage 1 Factsheet totaalbeeld

Bijlage 2 Factsheet casussen

Bijlage 3 Bronnen



Navigatieknop

Doel en centrale vragen

Het doel van het onderzoek is inzicht verstrekken aan raadsleden in hoe zij kunnen (bij)sturen op de planning en uitvoering van onderhouds- en vervangingsprojecten en of de financiering ervan op langere termijn geborgd is om de gewenste maatschappelijke opgave van het onderhoud en beheer van kunstwerken te realiseren.

Centrale onderzoeksvragen

Twee centrale vragen worden beantwoord:

- Hoe wordt de raad zekerheid gegeven, dat het op peil houden van de kwaliteit van de kunstwerken, noodzakelijk voor het bereiken van gewenste maatschappelijke effecten, op de langere termijn financieel is gewaarborgd?
- Wordt de raad door het college met informatie in staat gesteld om in zijn kaderstellende en controlerende rol te sturen op het beheer en onderhoud van kunstwerken?

Afbakening

Het onderzoek richt zich op het beheer en onderhoud van civiele kunstwerken.

Evaluatiemodel

Als 'roer' op het onderzoek is een evaluatiemodel ingezet. Het evaluatiemodel laat zien hoe onderzoekers hebben gekeken naar het beheer en onderhoud van civiele kunstwerken. Er is gekeken naar het beleid, de uitvoering, de resultaten en de rol van de raad. Het evaluatiemodel bevat tevens de normen die zijn gebruikt om een oordeel te kunnen geven en aanbevelingen te doen.

Evaluatiemodel en normenkader



De aanpak in drie stappen

Stap 1: Inventarisatie en oriëntatie

In deze stap zijn documenten van de gemeente bestudeerd en zijn oriënterende gesprekken gevoerd met de portefeuillehouder en ambtelijke sleutelpersonen. Doel was om een eerste overzicht te krijgen en om leerzame casussen in beeld te krijgen voor een verdere verdieping (zie stap 2). De casussen zijn vastgesteld door de rekenkamer. Door met concrete voorbeelden te werken wordt het onderzoek veelzeggend en levend; het blijft niet hangen in abstracties.

Stap 2: Verdieping

In deze stap is ingezoomd op de uitvoering en resultaten van het beleid. Het gaat om de daadwerkelijke werking van het beleid en resultaten in de praktijk. Dit is gedaan aan de hand van de geselecteerde casussen:

- 1 *Brug 't Heem in Joure*. Deze casus is interessant omdat in het ontwerp rekening is gehouden met doelen rondom duurzaamheid en inwoners hebben inspraak gehad.
- 2 *Onderhoud brug Terherne*. Deze casus is interessant omdat de brug in een hogere risicocategorie valt.
- 3 *Voetgangersbrug Kerkweg in Rohel*. Dit is een atypische casus. De brug is in december 2023 in brand gestoken, een incident die de gemeente in de begroting en planning niet kon voorzien.

Rondom deze concrete voorbeelden zijn gesprekken gevoerd met sleutelpersonen:

- Op het gebied van beheer en onderhoud van kunstwerken en met zicht op het beleid en maatregelen ten aanzien van klimaatadaptatie en de impact daarvan op kunstwerken.
- Met zicht op de financiën rondom beheer en onderhoud van kunstwerken.
- Een afvaardiging van de raad.

Stap 3: Rapportage

In deze stap is de rapportage tot stand gekomen conform het protocol van de rekenkamer.



Conclusies

Met de conclusies worden de twee centrale vragen van het onderzoek beantwoord:

- 1 Wordt de raad zekerheid gegeven dat het op peil houden van de kwaliteit van de kunstwerken op langere termijn financieel is gewaarborgd om de gewenste maatschappelijke effecten te bereiken?
- 2 Wordt de raad van De Fryske Marren in staat gesteld om in zijn kaderstellende en controlerende rol te sturen op het beheer en onderhoud van kunstwerken?

Conclusie 1

Op korte (1 jaar)- en middellange (8 jaar) termijn heeft de raad een grote mate van zekerheid dat de kwaliteit van kunstwerken financieel is gewaarborgd. Voor de langere termijn kan dit niet worden beoordeeld.

Het beleid en de uitvoering zijn op orde voor de korte en middellange termijn. Na de fusie is een inspanning geleverd om een helder zicht te krijgen op de status van het onderhoud van kunstwerken. Dat is gelukt en er is een professionaliseringsprong gemaakt. Alle objecten worden beheerd in een beheersysteem met voor ieder object een actueel meerjarig onderhoudsplan. Het systeem waarborgt de kwaliteit van kunstwerken want elk object wordt regelmatig technisch en functioneel geïnspecteerd. Op basis van resultaten uit inspecties worden onderhoudsactiviteiten verricht en op basis van een systematische risicoanalyse worden prioriteiten gesteld.

Cyclisch onderhoud is planbaar en wordt als volgt gefinancierd: de financiering van jaarlijks klein onderhoud loopt via de exploitatiebegroting en groot onderhoud wordt gefinancierd met een financiële voorziening waarin jaarlijks een vast bedrag wordt gestort. De voorziening sluit aan op een onderhoudsprogramma met een planhorizon van 8 jaar. Er wordt extra bijgestort in het geval door prijsstijgingen de voorziening ontoereikend dreigt te worden. **De financiële middelen zijn daarmee op korte- en middellange termijn gewaarborgd maar voor de langere termijn (>10 jaar) is dit kwetsbaar, want:**

- Vervangingsinvesteringen voor de lange termijn (tientallen jaren) zijn opgenomen in de onderhoudsplannen maar de vervangingswaarde wordt niet geïndexeerd en er is geen voorziening voor aangelegd. In het geval in de verre toekomst een vervanging nodig is worden de benodigde middelen gevraagd aan de raad. Er moet op dat moment worden afgewogen of er dan voldoende middelen voorhanden zijn. De planhorizon van de programmabegroting is te beperkt om daar nu al zekerheid voor te bieden.

- Het P&C-systeem heeft een scope voor de middellange termijn (hoogstens 4 tot 8 jaar). Vanwege de lange levenscyclus van civiele kunstwerken is voor het risico gestuurd beheer een lange termijn strategische scenarioanalyse - en planning nodig. Dat is binnen de gemeente nog niet ontwikkeld.
- Om de duurzaamheidsdoelen te realiseren zijn andere financiële modellen nodig. De traditionele financiële modellen sluiten niet aan op de principes van 'Total Costs of Ownership (TCO)'. Een voorbeeld van TCO is de 'Milieukostenindicator'. Dit is een meetinstrument dat de milieueffecten van een product in geldwaarde uitdrukt en daarbij rekening houdt met de gehele levenscyclus van een product.

Conclusie 2

De raad wordt in staat gesteld zijn kaderstellende rol in te vullen. Wel vraagt dit om verdere doorontwikkeling omdat door het beleid om SDG-doelen te realiseren ook bredere politieke vraagstukken moeten worden afgewogen. De controlerende rol van de raad komt op dit punt nog onvoldoende uit de verf omdat de raad hiertoe nog onvoldoende met informatie in staat wordt gesteld.

Het beleidsplan kunstwerken is eind 2024 door de raad vastgesteld. Het heeft een heldere structuur en is voor raadsleden in begrijpelijke taal geschreven. In de kern is het doel van het beleidsplan de vaststelling van het gewenste kwaliteitsniveau van civiele kunstwerken en doelen op het terrein van duurzaamheid en inclusie, alsmede het benodigd budget voor de realisatie. De raad kan hiermee zijn kaderstellende rol voldoende invullen. De raad vraagt echter niet actief om informatie aan het college over de voortgang van het meerjarenonderhoudsplan en in het bijzonder in welke mate de duurzaamheidsdoelen worden gerealiseerd. De bestaande P&C-producten bieden daar weinig zicht op: de raad krijgt daarmee onvoldoende informatie om effectief te controleren. De raad stuurt hoogstens op signalen uit de lokale samenleving. Verder is de systematiek en regels voor bekostiging en financiering van groot onderhoud en vervangingen niet voor alle raadsleden kristalhelder.



Conclusies

Conclusie 3

De ambtelijke organisatie heeft de afgelopen jaren een flinke professionaliseringsprong gemaakt en ziet ook nog ruimte om dit verder door te ontwikkelen.

De organisatie heeft de afgelopen jaren een inspanning geleverd om het beheer en onderhoud van civiele kunstwerken te professionaliseren. Dit met oog op ambities van de gemeente op het terrein van risico gestuurd werken en verduurzaming. **Burgerparticipatie en nieuwe contractvormen leveren kansen op.** Casussen laten zien dat vroegtijdige participatie en het combineren van ontwerp en uitvoering positief bijdragen aan duurzaamheid, draagvlak en efficiency. De organisatie wil dit alles verder door ontwikkelen en uit het voorliggende onderzoek blijkt daar ook ruimte voor:

- Ontwikkeling van strategische financiële planning en risicomanagement met oog op dat financiële middelen ook op lange termijn beschikbaar zijn om de kwaliteit van kunstwerken op peil te houden. Deze ontwikkeling moet zich dan vooral richten op een lange termijn scenarioanalyse en -planning.
- Het integreren van doelen rondom duurzaamheid is volop in ontwikkeling. Een jong programmateam Duurzaamheid spant zich hiervoor in en maakt de aansluiting van de duurzaamheidsdoelen met alle beleidsafdelingen. Er zijn nog wel uitdagingen. Zo worden de duurzaamheidsdoelen nog niet als vanzelfsprekend meegenomen in de projectvoorbereiding. Ook de raad kan beter in positie worden gebracht om politieke keuzes te maken: duurzaamheid is in de raadsvoorstellen nog teveel enkel een 'vinkje'. Als laatste is het nodig om nieuwe financiële modellen toe te passen om afgewogen keuzes te maken, waarbij het milieueffect van een product in geldwaarde kan worden uitgedrukt en rekening wordt gehouden met impact van een kunstwerk op het milieu gedurende de gehele levenscyclus.
- De organisatie moet nog voldoende ervaring opdoen met de nieuwe Wet Kwaliteitsborging. Conform deze wet worden externe kwaliteitsborgers door de aannemer ingehuurd. Er is daardoor sprake van marktwerking en de gemeente staat op meer afstand. Er is binnen de gemeente nog onvoldoende vertrouwen dat de kwaliteit daarmee is gewaarborgd.



Aanbevelingen

Aanbeveling aan de raad: benut de groei in ontwikkeling van het beheer en onderhoud van civiele kunstwerken, en kapitaalgoederen in het algemeen, ook om de rol van de raad verder door te ontwikkelen.

In de verdere ontwikkeling van het beheer en onderhoud zitten genoeg onderwerpen die politiek relevant zijn en daarmee de rol van de raad en het samenspel tussen raad en college raken. Ga hierover met elkaar en met het college in gesprek:

- Risico gestuurd werken: liggen de technische risicoanalyses in lijn met politiek aanvaardbare risico's? Een van de risicocriteria is de maatschappelijke impact: welke impact vinden we wel of niet aanvaardbaar?
- Hoe financiële middelen voor de lange termijn te waarborgen?
- Hoe worden wensen en behoeften uit de lokale samenleving meegenomen in voorstellen voor vervanging van een brug en hoe en door wie worden daarbij verschillende belangen afgewogen?
- Hoe kan de raad afwegingen maken op het terrein van verduurzaming en de SDG-doelen in het algemeen? Hoe om te gaan met conflicterende doelen en deze expliciet onderdeel te maken van politieke afwegingen?
- Hoe kan de raad met (tussen)tijdse rapportages controleren of de beleidsdoelen worden gerealiseerd, en aan welke beleidsdoelen wil de raad dan bijzondere aandacht geven?

Hierboven bevelen we aan om 'met elkaar in gesprek te gaan'. Dat is belangrijk om de materie ook gezamenlijk (raad en college) goed te doorleven. De aanbeveling is wel om dit te doen met oog op concrete resultaten:

- Expliciet uitspreken welke risico's de raad politiek aanvaardbaar vindt bij lagere kwaliteitsniveaus, als onderdeel van vaststelling van beleidsplannen.
- Scenario-analyses voor de lange termijn om te kunnen sturen op toekomstige grote investeringen en bewust zijn wat de spelregels zijn voor voorzieningen en vervangingsinvesteringen.
- Aandacht houden voor participatie van inwoners en ondernemers.
- Duurzaamheidsdoelen politiek kunnen afwegen en ook concreet meetbaar en zichtbaar maken in projecten.
- Rapportages aan de raad over de realisatie van beleidsdoelen en voortgang van het meerjarenonderhoudsplan, naast de reguliere P&C-producten.

Aanbeveling aan het college: breng de raad meer in positie op politiek wezenlijke vraagstukken.

- Implementeer methodieken voor strategische lange termijn financiële planning, waaronder het werken met scenario's. Vervanging van een brug over 80 jaar lijkt ver weg, daar gaan immers vele vierjarige bestuursperioden overheen. Tegelijkertijd is zo'n vervangingsinvestering al relevant voor de volgende generatie inwoners, dus dat is niet zo ver weg. Vanuit goed rentmeesterschap moet ook deze generatie kunnen rekenen op voldoende financiële middelen om het kwaliteitsniveau te waarborgen.
- Verken in dit kader ook methodieken voor structurele reservering van financiële middelen voor vervangingsinvesteringen op de lange termijn, inclusief een systematiek om rekening te houden met inflatie.
- Implementeer financiële modellen (Milieukostenindicator) om keuzes aan de raad voor te kunnen leggen rondom de milieu impact van duurzaamheidsmaatregelen. Werk verder evalueerbare duurzaamheidsdoelen uit in projecten en versterk hiertoe de samenwerking met het programmteam Duurzaamheid.
- Borg kennis en ervaring met de nieuwe Wet Kwaliteitsborging.
- Geef de raad jaarlijks een aparte rapportage over de stand van zaken van het meerjarenonderhoudsplan en de realisatie van beleidsdoelen.
- Start ieder stuk dat aan de raad wordt voorgelegd met een samenvatting van relevante politieke keuzevraagstukken die spelen.



Bestuurlijke reactie van het college



De Fryske Marren
Postbus 101, 8500 AC Joure
Herema State 1, 8501 AA Joure
t 14 05 14
e info@defryskemarren.nl
l www.defryskemarren.nl

Rekenkamer De Fryske Marren
Mevrouw J. Hofman, secretaris
Postbus 101
8500 AC JOURE

Joure, 17 december 2025
Verz.: **17 DEC 2025**

Zaaknummer : Z.871813
Uw kenmerk :
Beh. door : Erik Post
Bijlage(n) :

Onderwerp:
bestuurlijke reactie Rapport Rekenkamer, onderzoek
Kapitaalgoederen

Geachte leden van de rekenkamer,

Op 21 oktober 2025 heeft u ons het rapport van de rekenkamer De Fryske Marren, 'beheer en onderhoud van kapitaalgoederen specifiek civiele kunstwerken', aangeboden voor het geven van een bestuurlijke reactie (hierna te noemen: 'rapport'). Graag maken wij van deze gelegenheid gebruik.

Algemeen

Wij zijn verantwoordelijk voor de kwaliteit, veiligheid en continuïteit van de openbare ruimte en civiele kunstwerken. Daarbij spelen nieuwe wetgeving, zoals de Omgevingswet, en duurzaamheidsopgaven een belangrijke rol.

Het Rapport

We hebben kennisgenomen van het rekenkamerrapport en geconstateerd dat sprake is van een positief rapport. In het rapport is ook de verwachting aangegeven dat de verkregen inzichten uit het onderzoek ook leerzaam en toepasbaar zijn voor de andere soorten kapitaalgoederen. Wij onderschrijven deze verwachting. Uiteraard is er ruimte voor verbetering. De conclusies uit het rekenkamerrapport zijn verwerkt in een aantal aanbevelingen waarop we in deze brief reageren.

Het onderzoek: vragen, conclusies en aanbevelingen

In het onderzoek van de rekenkamer stonden de volgende vragen centraal:

- Hoe wordt de raad zekerheid gegeven, dat het op peil houden van de kwaliteit van de kunstwerken, noodzakelijk voor het bereiken van gewenste maatschappelijke effecten, op de langere termijn financieel is gewaarborgd?
- Wordt de raad door het college met informatie in staat gesteld om in zijn kader stellende en controlerende rol te sturen op het beheer en onderhoud van kunstwerken?

De twee centrale onderzoeksvragen worden via een zevental deelvragen beantwoord. De conclusies die uit beantwoording van de deelvragen en centrale vragen zijn getrokken, hebben geleid tot het doen van een tweetal aanbevelingen met onderliggende concrete aandachtspunten en resultaten.

- **Aanbeveling aan de raad:** benut de groei in ontwikkeling van het beheer en onderhoud van civiele kunstwerken, en kapitaalgoederen in het algemeen, ook om de rol van de raad verder door te ontwikkelen.
- **Aanbeveling aan het college:** breng de raad meer in positie op politiek wezenlijke vraagstukken.

Deze aanbevelingen en actiepunten zijn feitelijk samengevat tot vijf concrete resultaten. Met deze punten richt de rekenkamer zich op het aspect 'kosten, prestatie en risico's', lange termijn sturing, het organiseren van participatie, invlechten van SDG-doelen en het in positie brengen van de raad bij politieke keuzes. Tevens is aanbevolen: "Ga hierover met elkaar (raad en college) in gesprek".

Specifiek zijn daarbij door de rekenkamer een aantal gezamenlijke aandachtspunten (resultaten) benoemd:

1. Expliciet uitspreken welke risico's de raad politiek aanvaardbaar vindt bij lagere kwaliteitsniveaus, als onderdeel van vaststelling van beleidsplannen.
2. Scenario-analyses voor de lange termijn om te kunnen sturen op toekomstige grote investeringen en bewust zijn wat de spelregels zijn voor voorzieningen en vervangingsinvesteringen.
3. Aandacht houden voor participatie van inwoners en ondernemers.
4. Duurzaamheidsdoelen politiek kunnen afwegen en ook concreet meetbaar en zichtbaar maken in projecten.
5. Rapportages aan de raad over de realisatie van beleidsdoelen en voortgang van het meerjarenonderhoudsplan, naast de reguliere P&C-producten.

Hieronder zetten wij puntsgewijs de bestuurlijke reactie op de voorgestelde resultaten uiteen.

Aandachtspunt 1: Expliciet uitspreken welke risico's de raad politiek aanvaardbaar vindt bij lagere kwaliteitsniveaus, als onderdeel van vaststelling van beleidsplannen.

Onze reactie

In het kader van de invoering van de Omgevingswet heeft de gemeenteraad in 2022 een omgevingsvisie vastgesteld. De te realiseren kwaliteit (doelstelling) van de openbare ruimte is hierin beschreven. Die beschrijving is op hoofdlijnen. Onder de omgevingsvisie vallen programma's waarin een nadere detaillering plaatsvindt om de doelstellingen te realiseren.

Omgevingsvisie onder de Omgevingswet

Het vaststellen van de omgevingsvisie is een bevoegdheid van de raad. Begin 2026 zal het proces worden opgestart om tot een nieuwe omgevingsvisie te komen. Besluitvorming door de raad wordt verwacht in Q4 van 2026. In de omgevingsvisie staat de strategie:

- Een beschrijving van de hoofdlijnen van de kwaliteit van de fysieke leefomgeving.
- De hoofdlijnen van de voorgenomen ontwikkeling, het gebruik, het beheer, de bescherming en het behoud van het grondgebied.
- De hoofdzaken van het voor de fysieke leefomgeving te voeren integrale beleid.

In het kader van de beleidscyclus Omgevingswet richten we een monitoringssystematiek met indicatoren in, zodat we met rapportages de gemeenteraad informeren over het behalen van de beleidsdoelen.

Programma (beheerstrategie) onder de Omgevingswet

Om vanuit de strategische organisatiewaarden (kernwaarden) naar uitvoeringsstrategie voor kapitaalgoederen te gaan is een tussenstap nodig.



Bestuurlijke reactie van het college

In deze stap gaan college en raad samen afstemmen:

- Welke organisatiewaarden we belangrijk vinden, hoe we deze toe moeten passen en wat dit voor de lange termijn betekent. Dit is een aanpassing van de huidige beheerstrategie zoals nu is opgenomen in het beleidsplan Civiele Kunstwerken.
- Opstellen risicomatrix waarin de risico's voor de verschillende organisatiewaarden inzichtelijk worden gemaakt en welke risico's we accepteren en welke niet.
- Bovenstaande actiepunten zijn een blauwdruk voor een notitie waarin alle kapitaalgoederen een plek krijgen in dezelfde structuur.

Het vaststellen van een Programma is formeel een bevoegdheid van het college. Wel heeft en behoudt de raad hiervoor het budgetrecht en het kaderstellend beleid wordt opgenomen in de nieuwe omgevingsvisie. Het betrekken van de gemeenteraad bij het opstellen van een Programma is van belang.

In principe is het bereiken van dit punt aan de raad, echter nemen we bij de start van de nieuwe omgevingsvisie de raad zorgvuldig mee in dit proces en de beleidscyclus.

Aandachtspunt 2: Scenario-analyses voor de lange termijn om te kunnen sturen op toekomstige grote investeringen en bewust zijn wat de spelregels zijn voor voorzieningen en vervangingsinvesteringen.

Onze reactie

Scenario-analyses voor de lange termijn

We zijn al enige tijd bezig met het in kaart brengen van de vervangingsopgave korte en lange termijn. Resultaten willen we medio 2026 aanbieden aan de raad in een meerjarenplan vervanging en renovatie civiele kunstwerken (MPK) met daarbij een budgetbehoefte op hoofdlijnen. In een later stadium zullen we dan een keuze voorleggen welk object wanneer in uitvoering wordt gebracht en welke organisatiewaarden hierbij betrokken zijn.

Middelen en spelregels voor de korte termijn

Wij zien als gemeente financiële zekerheid op de korte en middellange termijn. Dit doen wij met een betrouwbare en solide werkwijze gebaseerd op het Programma. Het jaarlijkse klein onderhoud aan kunstwerken verloopt via de exploitatie, zodat er continuïteit is in het onderhoud en onverwachte kosten worden voorkomen. Voor groot onderhoud wordt jaarlijks een bedrag gestort in de voorziening. Hiermee reserveren wij actief middelen en verkleinen we het risico op toekomstige tekorten. Wanneer prijsstijgingen optreden, wordt waar nodig extra bijgestort om aan te sluiten bij externe economische ontwikkelingen. Zo zorgen we ervoor dat het beheer van onze civiele kunstwerken op korte termijn goed is geborgd. In onze nota reserves en voorzieningen hebben wij het volgende meegenomen: *'We houden in voorzieningen geen rekening met loon- en prijscompensatie. De stortingen worden bij actualisatie van beheerplannen (elke vier jaar) bepaald. Wanneer er eventuele hogere kosten zijn dan in de voorziening rekening mee gehouden is, gaat dit ten laste van het betreffende programma.'* Het doel hiervan is om rust te creëren in de begroting. Anders zouden we dit jaarlijks moeten bijstellen.

Middelen en spelregels voor de lange termijn

De lange termijn brengt meer onzekerheden met zich mee. De vervangingsinvesteringen van kunstwerken zijn opgenomen in de onderhoudsplannen, maar het is niet realistisch om de vervangingswaarde over decennia nauwkeurig te indexeren vanwege de lange levenscyclus van civiele werken en dynamische prijsontwikkelingen. Tevens kunnen technische ontwikkelingen een andere aanpak vergen bij vervanging.

Er is daarom geen reserve voor vervangingsinvesteringen: deze zijn moeilijk te voorspellen zonder risico op over- of onderschatting. Bovendien zou het aanleggen van een reserve betekenen dat huidige bewoners betalen voor toekomstige voorzieningen, terwijl zij ook al bijdragen aan het huidige gebruik. Om uit te gaan van het monetair beleid voor de vervangingswaarde van een civiele kunstwerk is niet realistisch. De inflatie die op civiele kunstwerken van toepassing is, zal ook van toepassing zijn op de inkomstenkant van de begroting. Wij stellen ons op het standpunt dat het niet nodig is om daar nu al mee te rekenen. Wanneer vervanging dichterbij komt, wordt dit in de reguliere begrotingscyclus opgenomen en voorgelegd aan de raad op basis van actuele cijfers en prijspeilen. De raad besluit dan over de benodigde middelen met actuele cijfers. Kredietaanvragen voor vervanging worden altijd tegen het dan geldende prijspeil gedaan. Loon- en prijsstijgingen worden jaarlijks gecompenseerd via de algemene uitkering van het Rijk, waardoor toekomstige prijseffecten kunnen worden opgevangen.

Het is echter niet mogelijk om financiële middelen voor de lange termijn volledig te waarborgen, omdat gemeenten volgens het BBV een vierjarige begroting hanteren. Inzicht in de toekomstige investeringen en de daarbij behorende risico's zullen middels het eerdere genoemde (Meerjaren Plan vervanging en renovatie civiele Kunstwerken) worden gegeven. Financiële ruimte ontstaat ook door vrijval van de reeds gedane investeringen. Deze effecten zijn verwerkt in de programmabegroting en meerjarenperspectief.

Daarmee nemen we dit punt deels over. We maken inzichtelijk welke lange termijn scenario's er mogelijk zijn maar zijn van mening dat de huidige manier van financieren goed aansluit bij het vigerende beleid en wet- en regelgeving.

Aandachtspunt 3: Aandacht houden voor participatie van inwoners en ondernemers.

Onze reactie

Binnen Wikkelswurk passen we al een beproefde en flexibele participatie-aanpak toe. Deze blijft leidend bij projectopgaven.

Daarmee is dit punt al verankerd in ons beleid en is verdere opvolging nu niet nodig.

Aandachtspunt 4: Duurzaamheidsdoelen politiek kunnen afwegen en ook concreet meetbaar en zichtbaar maken in projecten.

Onze reactie

Dit punt sluit aan op resultaat 1. In de Omgevingswet is duurzaamheid verankerd. Dat begint al bij de centrale doelstelling van de wet: 'met het oog op duurzame ontwikkeling, zorgen voor een veilige en gezonde fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit'. Hierbij staat een goede balans tussen de drie P's centraal: People, Planet en Profit.

Duurzaamheidsambities in de omgevingsvisie

De omgevingsvisie is het instrument om een strategische visie te ontwikkelen, en in te spelen op duurzame ontwikkelingen zoals de energietransitie, klimaatadaptatie en circulaire economie. De raad stelt de omgevingsvisie vast. Onder de omgevingsvisie heeft de raad het Duurzaamheidsprogramma De Fryske Marren vastgesteld waarin de gemeentelijke kaders zijn vastgelegd.

Bestuurlijke reactie van het college

Concreet voor de GWW sector (Grond- weg en waterbouw) is een aanpak duurzaam GWW ontwikkeld. Deze aanpak is een praktische werkwijze om duurzaamheid in GWW-projecten een plek te geven met als uitgangspunt 'Maatschappelijk Verantwoord Inkopen'. (MVI)

Er gelden vijf basisprincipes:

- Vertaal duurzaamheidsdoelen van je organisatie naar projecten en opgaven.
- Neem duurzaamheid zo vroeg mogelijk mee, het liefste al in het integrale gebiedsontwikkeling stadium.
- Focus per project of opgave op thema's met de meeste duurzaamheidswinst.
- Creëer ruimte voor innovaties en nieuwe duurzame oplossingen door ruimte te laten om zelf met oplossingen te komen.
- Maak gebruik van instrumenten als Omgevingswijzer, Ambitieweb, CO2-Prestatieladder en DuboCalc (MKI rekentool) om duurzaamheid op uniforme wijze te toetsen.

We zijn als gemeentelijke organisatie stappen aan het zetten om bovenstaande principes gemeengoed te maken binnen de GWW-projecten. Dit doen we via een aantal sporen uit het Duurzaamheidsprogramma:

- Educatie en bewustwording.
- Inrichten planvormingsprocessen met behulp van bovenstaande instrumenten.
- Borging MVI in inkoopprocessen.
- Deelname aan Innovatiepartnerschappen (gebruik Bio-based en/of minder milieu belastende materialen).
- Deelname aan convenanten zoals 'Schoon en Emissieloos Bouwen'.

Het duurzaamheidsprogramma bevat ook een aantal monitorings- en evaluatiemomenten. Hiermee worden zowel college als raad tussentijds geïnformeerd over de overeenkomst tussen voorgenomen doelstellingen en de praktijk.

Daarmee nemen we dit punt deels over. We zijn van mening dat politieke duurzaamheidsdoelen gesteld moeten worden in de omgevingsvisie. In het nieuw te maken duurzaamheidsprogramma zullen de duurzaamheidsdoelen, monitoring en verantwoording verankerd worden. Bij de totstandkoming van de diverse programma's zal de raad in positie gebracht worden wanneer er ook een afweging nodig is voor de benodigde middelen in relatie tot duurzaamheidsdoelen.

Aandachtspunt 5: Rapportages aan de raad over de realisatie van beleidsdoelen en voortgang van het meerjarenonderhoudsplan, naast de reguliere P&C-producten.

Onze reactie

De raad wordt periodiek geïnformeerd via de reguliere P&C-cyclus en kan met tussentijdse rapportages de voortgang van beleidsdoelen en het meerjarenonderhoudsplan volgen. Ter verbetering wordt nog gekeken naar de informatievoorziening, bijvoorbeeld in de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen en de jaarplannen grootonderhoud met een risicoparagraaf, zodat de toelichting op de systematiek en de voortgang van werkzaamheden verder kan worden versterkt.

Daarmee nemen we dit punt over en zullen we met een voorstel komen waarbij de rapportages bijdragen aan de monitoring van de beleidscyclus in relatie tot de realisatie van beleidsdoelen.

Afrondend en borging

Hierboven hebben wij aangegeven hoe wij de gedane aanbevelingen, aandachtspunten en resultaten willen inpassen in de bedrijfsvoering. De borging betrekken wij in de diverse, integraal benaderde, P&C-rapportages. Ook zullen we de raad betrekken in de totstandkoming van de nieuwe omgevingsvisie met als onderdeel het programma duurzaamheid.

Tot slot willen we starten met het maken van de integrale nota kapitaalgoederen met daarin:

1. Selectie en vastlegging strategische organisatiewaarden (kernwaarden) openbare ruimte. De organisatiewaarden zijn richtinggevend voor de manier waarop keuzes worden gemaakt en besluiten genomen worden.
2. Een programmatische aanpak voor enerzijds 'de integrale vervangingsopgave' en anderzijds een 'levensduur verlengende & risico gestuurde aanpak' van de openbare ruimte.
3. Programmatische aanpak van grote maatschappelijke thema's, zoals: klimaat, energietransitie en biodiversiteit.
4. Programmatische borging onder de Omgevingswet.
5. Financieel borgen van beheeropgaven.

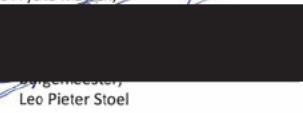
Vragen

Heeft u nog vragen, dan kunt u contact opnemen met Erik Post via telefoonnummer 14 05 14 of via e-mail: info@defryskemaren.nl. Wilt u in uw contact met de gemeente het zaaknummer vermelden?

Met vriendelijke groet,

Burgemeester en wethouders van De Fryske Marren,


Ditta Cazemier


Leo Pieter Stoel

Dit deel 3 richt zich op de deelvragen van het onderzoek. Daarbij passen we ook de desbetreffende normen toe. De deelvragen worden achtereenvolgens beantwoord in de hierna volgende paragrafen 3.1 t/m 3.3.

3.1 Deelvragen over het beleid

- 1 Wat is het beleid binnen de gemeente voor het beheer en onderhoud van kunstwerken?
 - Wat zijn de ambities, de doelen en de kaders?
 - Wat wil de gemeente bereiken voor de samenleving van de gemeente met het beheer en onderhoud?
 - Welke uitgangspunten worden gehanteerd om het risico op achterstallig onderhoud te beheersen?
 - Welke uitgangspunten worden gehanteerd om in te spelen op klimaatverandering?
- 2 Welke financiële middelen heeft de gemeente beschikbaar gesteld voor beheer en onderhoud van kunstwerken voor exploitatie (klein onderhoud en beheer), groot onderhoud en vervanging?
- 3 Hoe wordt met beleid gewaarborgd dat op lange termijn voldoende financiële middelen beschikbaar zijn voor het op peil houden van de gewenste kwaliteit van kunstwerken?

3.2 Deelvragen over de uitvoering

- 4 Op welke wijze worden beleidsplannen voor het beheer en onderhoud van kunstwerken vertaald naar (meerjaren)beheer- en onderhoudsplannen en benodigde financiële middelen?
 - Welke maatregelen worden genomen om het risico op achterstallig onderhoud en onvoldoende financiële dekking te beheersen?
 - Welke maatregelen worden genomen om in te spelen op klimaatverandering?
- 5 Wat is de stand van zaken van de lopende beheer- en onderhoudsplannen en de benutting van financiële middelen?

3.3 Deelvragen over de rol van de raad

- 6 Hoe wordt de raad door het college in staat gesteld om zijn kaderstellende en controleren rol uit te oefenen?
 - Aan welke informatie heeft de raad behoefte over onderhouds- en vervangingsprojecten in de vier fasen van de planning & control-cyclus?
 - Welke beheersingsinformatie verstrekt het college aan de raad?
 - Komt deze informatieverstrekking tegemoet aan de behoefte van de raad?
- 7 Welke informatie is voor de raad wenselijk om te kunnen controleren of het risico van onvoldoende financiële dekking voor het in stand houden van het kwaliteitsniveau van kapitaalgoederen is afgedekt?
 - Ontvangt de raad tijdig de gewenste situatie over de financiële risico's en de beheersing daarvan?

3.1 Het beleid

Deelvragen

- 1 Wat is het beleid binnen de gemeente voor beheer en onderhoud van kunstwerken?
 - > Wat zijn de ambities, de doelen en de kaders?
 - > Wat wil de gemeente bereiken voor de samenleving van de gemeente met het beheer en onderhoud?
 - > Welke uitgangspunten worden gehanteerd om in te spelen op klimaatverandering?

De gemeente heeft een areaal van kunstwerken dat bestaat uit 232 objecten. Het beleid voor beheer en onderhoud van al deze objecten is beschreven in het beleidsplan kunstwerken voor de periode 2025 t/m 2030. Het gaat over de kunstwerken die in eigendom zijn van de gemeente en het is eind 2024 door de raad vastgesteld. Het heeft een heldere structuur en is in zeer begrijpelijke taal geschreven. In de kern is het doel van het beleidsplan het gewenste kwaliteitsniveau vast te stellen met het benodigd budget voor de realisatie van dat kwaliteitsniveau.

Koerswijzigingen ten opzichte van het voorgaande beleidsplan 2020-2023

Het huidige beleidsplan is een actualisatie van het beleidsplan kunstwerken over de voorgaande periode 2020-2023. De belangrijkste (koers)wijzigingen ten opzichte van het voorgaande beleidsplan zijn:

- **Inhaalslag achterstallig onderhoud:** er heeft een inhaalslag op achterstallig onderhoud plaatsgevonden. In het beleidsplan 2020-2023 is er geen melding gemaakt van achterstallig onderhoud omdat daar toen nog geen goed zicht op was. Na de gemeentelijke fusie moest informatie uit verschillende systemen van de voormalige gemeenten worden geïntegreerd in één systeem. Dat heeft enige tijd gekost waardoor gaandeweg het beeld helder werd van welke kunstwerken de gemeente eigenaar was en de stand van het onderhoud. Er bleek toen sprake van achterstallig onderhoud.
- **Risico-gestuurd werken:** de gemeente wil meer risico-gestuurd werken. Dat betekent dat het beheer- en de onderhoudscapaciteit en financiële middelen daar worden ingezet waar de maatschappelijke risico's het grootst zijn.
- **Nieuwe uitdagingen:** in het nieuwe beleid wordt rekening gehouden met stijgende prijzen van leveranciers. Er bleek een extra jaarlijkse storting in de voorziening nodig van € 30K. Daarnaast wil de gemeente hoge inflatie en personeelstekorten bij leveranciers aanpakken door raamcontracten af te sluiten en daarmee meer continuïteit te kunnen bieden.
- **Sustainable Development Goals (SDG):** in lijn met de SDG-doelen wil de gemeente meer aandacht geven aan duurzaamheid en inclusie.

Toegepaste normen

- De gemeente heeft ambities ten aanzien van het beheer en onderhoud van kapitaalgoederen vastgelegd in beleid.

Resumé

Het huidige beleidsplan bevat een aantal koerswijzigingen ten opzichte van het voorgaande plan.

De gemeente:

- Heeft nu na de fusie goed zicht op de stand van zaken van het onderhoud en er heeft een inhaalslag plaatsgevonden op achterstallig onderhoud.
- Wil meer risico-gestuurd werken.
- Stort jaarlijks extra geld in de financiële voorziening vanwege prijsstijgingen.
- Wil meer aandacht geven aan duurzaamheid en inclusie.

Bronnen:

- 1 Beleidsplan kunstwerken 2025 t/m 2030 gemeente de Fryske Marren.
- 2 Coalitieakkoord De Fryske Marren 2022-2026.
- 3 Interviews.



3.1 Het beleid

Ambities en doelen

De ambitie van de gemeente met het beheer en onderhoud van kapitaalgoederen is de openbare ruimte **veilig, heel en schoon** te houden. In het coalitieakkoord 2022-2026 gaat de gemeente nog een stap verder door ook de Sustainable Development Goals van de Verenigde Naties als uitgangspunt te nemen. Hierdoor is er ook aandacht voor opgaven op het terrein van duurzaamheid en inclusie:

"De kwaliteit van de openbare ruimte binnen de bebouwde kom moet veilig en netjes zijn, de biodiversiteit stimuleren, bijdragen aan de natuurwaarden en aan de klimaatbestendigheid" (p.11 coalitieakkoord).

De ambities en doelen vatten we verder hieronder samen:

- **Waarborgen van veiligheid en functionaliteit:** door het voldoen aan de wettelijke kwaliteitskaders, de inzet van een risico-gestuurde beheerstrategie en regelmatig inspecties en onderhoud uit te voeren.
- **Duurzaam beheer en onderhoud:** voor het onderhoud, renovatie en vervanging van kunstwerken zet de gemeente in op duurzaamheid. Dit omvat onder andere het hergebruik van materiaal (zelf of aan te bieden via de Bruggenbank of een nog op te zetten marktplaats in samenwerking met gemeenten Súdwest-Fryslân en Leeuwarden) en eisen te stellen aan aannemers (denk aan: niveau 5 van de CO2 prestatieladder en het aanbieden van circulaire bouwmaterialen).
- **Aandacht voor inclusie:** bij het ontwerp en de aanleg van kunstwerken houdt de gemeente rekening met de functionaliteit voor mensen met een beperking.

Maatregelen om in te spelen op klimaatverandering (klimaatadaptatie) zijn verder niet opgenomen in het beleid.

Wettelijk kader

De gemeente heeft een wettelijke verplichting de kunstwerken goed te onderhouden en de financiën op orde te hebben. Relevante wet- en regelgeving is opgenomen in het beleidsplan 2025-2030. Denk aan: het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV), de Gemeentewet, de Wegenwet, de Waterwet en het Bouwbesluit. De BBV stelt eisen aan de bekostiging van verschillende typen onderhoud. Overige wetgeving heeft met name betrekking op zorgplicht, (constructieve) veiligheid en eisen aan de beheermethode.

Toegepaste normen

- De doelen zijn evalueerbaar geformuleerd en de kaders zijn helder.

Resumé

De gemeente wil de volgende maatschappelijke doelen realiseren:

- Een veilige en beschikbare infrastructuur voor alle gebruikers, ook voor mensen met een beperking.
- Het met een hele en schone openbare ruimte bijdragen aan de kwaliteit van de leefomgeving.
- Een duurzame samenleving waaronder door hergebruik van materiaal en inkoop Eisen te stellen aan leveranciers rondom duurzame inzet van materialen en productieprocessen.

De doelen zijn evalueerbaar geformuleerd. Bijvoorbeeld: het voldoen aan wettelijke kwaliteitskaders en de eis aan aannemers wat betreft niveau 5 van de CO2-prestatieladder bij uitvragen. Het onderwerp inclusie is in mindere mate evalueerbaar. Het doel is hier passief geformuleerd in termen zoals 'aandacht voor en rekening houden met...'. Verder zijn maatregelen om in te spelen op klimaatverandering niet genoemd in het beleid.

Bronnen:

- 1 Beleidsplan kunstwerken 2025 t/m 2030 gemeente de Fryske Marren.
- 2 Coalitieakkoord De Fryske Marren 2022-2026.



3.1 Het beleid

Deelvragen

- 1 Wat is het beleid binnen de gemeente voor beheer en onderhoud van kunstwerken?
 - > Welke uitgangspunten worden gehanteerd om het risico op achterstallig onderhoud te beheersen?

Behouden kwaliteitsniveau

De gemeente stelt als doel het huidige kwaliteitsniveau te behouden en daarmee onveilige situaties en kapitaalvernietiging te voorkomen. De gemeente kent voor haar kunstwerken vijf kwaliteitsniveaus gebaseerd op landelijke gangbare richtlijnen. Van hoog naar een laag kwaliteitsniveau zijn dat: A, B, C en D. De gemeente wenst een gemiddelde niveau van B tot C, waarbij C de kritische ondergrens is. Voor een groot deel bevinden de civiele kunstwerken zich op het gewenste kwaliteitsniveau.

Het huidige kwaliteitsniveau is:

- Betonnen, stalen en kunststof bruggen zijn over het algemeen in goede staat (A).
- Duikers en tunnels zijn in goede tot redelijke staat (A en B).
- 50% van de houten bruggen verkeren in redelijke staat (B) en 50% in matige tot slechte staat (C en D).

In totaal gaat het om 232 kunstwerken waarvan 44 houten bruggen. Van de houten bruggen verkeren er dus 22 in matige (C) tot slechte staat (D) en dat is bijna 10% van het areaal. Uit gesprekken in het kader van dit onderzoek blijkt dat er in dit geval echter niet wordt gesproken over achterstallig onderhoud. Het is namelijk een bewuste keuze van de gemeente om hier te kiezen voor het laagste kwaliteitsniveau:

“Er is sprake van een bewuste risicoafweging en het financiële weerstandsniveau van de gemeente is voldoende om de risico's af te dekken”.

Toegepaste normen

- De doelen zijn evalueerbaar geformuleerd en de kaders zijn helder.

Resumé

De gemeente kent voor haar kunstwerken vijf kwaliteitsniveaus gebaseerd op landelijke gangbare richtlijnen. Van hoog naar laag kwaliteitsniveau zijn dat: A, B, C en D. De gemeente wenst een gemiddelde niveau van B tot C, waarbij C de kritische ondergrens is.

90% van het arsenaal bevindt zich in goede tot redelijke staat. Circa 10% van het areaal bevindt zich in matige (C) tot slechte staat (D). Het gaat hier om houten bruggen. De gemeente heeft daarbij gekozen voor een laag kwaliteitsniveau op basis van een bewuste risicoafweging.

Bronnen:

- 1 Beleidsplan kunstwerken 2025 t/m 2030 gemeente De Fryske Marren.
- 2 Interviews.



3.1 Het beleid

Deelvragen

- 2 Welke financiële middelen heeft de gemeente beschikbaar gesteld voor beheer en onderhoud van kunstwerken voor verschillende typen onderhoud?
- 3 Hoe wordt met beleid gewaarborgd dat op lange termijn voldoende financiële middelen beschikbaar zijn voor het op peil houden van de gewenste kwaliteit van kunstwerken?

Typering van onderhoud en financiering

De gemeente kent verschillende typen onderhoud. Elk type onderhoud kent een andere financierings- en bekostigingssystematiek.

Cyclisch onderhoud

Cyclisch onderhoud is onderhoud dat planbaar is. Hieronder valt het jaarlijks onderhoud en het niet jaarlijks onderhoud.

- Jaarlijks onderhoud is het geheel aan klein onderhoud dat elk jaar moet worden uitgevoerd. Denk aan: visuele schouw van objecten, smeren en afstellen van onderdelen, reinigen et cetera. Dit onderhoud is opgenomen in de exploitatiebegroting en wordt jaarlijks geïndexeerd. De exploitatiebegroting van beheer en onderhoud is onderdeel van de jaarlijks door de raad vast te stellen programmabegroting.
- Niet jaarlijks onderhoud is onderhoud met een frequentie groter dan een jaar en omvat grotere onderhoudsactiviteiten zoals: technisch inspecteren van objecten en het conserveren en vervangen van onderdelen. Groot onderhoud is gepland in het meerjarige onderhoudsplan van de gemeente met een planhorizon van 8 jaar. Het wordt gedekt uit een financiële voorziening voor civiele kunstwerken. Jaarlijks wordt een vast bedrag gestort in de voorziening (dotatie). Dat bedrag wordt niet automatisch jaarlijks geïndexeerd. In het geval op een bepaald moment blijkt dat door prijsstijgingen de voorziening ontoereikend is wordt een extra dotatie gevraagd aan de raad.

Niet cyclisch onderhoud

Eenmalige acties met niet te grote financiële consequenties zijn onderdeel van de reguliere exploitatiebegroting, zoals ook het geval is bij cyclisch klein onderhoud. Eenmalige acties met grote financiële consequenties, zoals de vervanging van een gehele brug, worden projectmatig gefinancierd. Er is hiervoor geen voorziening getroffen. Als een kunstwerk vervangen moet worden dan wordt dat voor behandeling van de perspectienota of gemeentelijke begroting met een aparte kredietaanvraag aan de raad voorgelegd.

Toegepaste normen

- De gemeente heeft voldoende financiële middelen beschikbaar gesteld voor het beheer en onderhoud, zowel voor klein onderhoud via de exploitatiebegroting als groot onderhoud via voorzieningen.

Resumé

Er zijn verschillende planhorizons en daarmee ook verschillende financieringsmethoden:

- De planhorizon voor dagelijks klein onderhoud is de korte termijn (1 jaar) en opgenomen in de jaarlijks exploitatiebegroting van de gemeente, en daarmee gericht op beheersing van de jaarlijkse structurele kosten voor uitvoering.
- De planhorizon van groot onderhoud is gericht op de middellange termijn (8 jaar) en wordt gefinancierd uit een voorziening opgenomen in de gemeentelijke begroting. De dotatie in de voorziening wordt niet automatisch geïndexeerd.
- De planhorizon voor vervangingen is gericht op de lange termijn en afhankelijk van de technische levensduur. Afhankelijk van het onderhoud kan dat een lange duur zijn, denk aan 80 tot 100 jaar. Hiervoor zijn geen financiële middelen op lange termijn vastgelegd.

Bronnen:

- 1 Beleidsplan kunstwerken 2025 t/m 2030 gemeente De Fryske Marren.
- 2 Interviews



3.1 Het beleid

In het beleidsplan 2025-2030 wordt een geactualiseerde meerjarenraming van de kosten voor cyclisch groot onderhoud weergegeven op basis van kostenkengetallen van 2022. Voor het berekenen van de kosten van groot onderhoud maakt de gemeente gebruik van het beheersysteem iASSET waarbij de onderhoudsmaatregelen worden gekoppeld aan een vaste eenheidsprijs. Daarnaast wordt ook inzicht gegeven over het toekomstig meerjarige verloop van de voorziening. Dit op basis van het meerjarige onderhoudsplan (MJOP) 2022 t/m 2030.

Waarborging van kwaliteit op middellange en langere termijn

- De jaarlijks dotatie in de voorziening wordt niet automatisch geïndexeerd. Indien vanwege prijsstijgingen een extra storting nodig is in de voorziening voor groot onderhoud, wordt dat bij de behandeling van de perspectiefnota aangevraagd. Zo bleek door de hogere onderhoudskosten dat de jaarlijkse dotatie niet voldoende was om het noodzakelijke groot onderhoud te kunnen uitvoeren. Met een verhoging van de jaarlijkse storting in de voorzieningen van € 30K vanaf 2026, wil de gemeente het gewenste kwaliteitsniveau behouden en kapitaalvernietiging voorkomen. De dotatie aan de voorziening wordt in 2027 opnieuw geactualiseerd.
- Zoals eerder genoemd worden geen financiële middelen op lange termijn vastgelegd voor vervangingen van een kunstwerk. Wanneer een vervanging aan de orde is wordt dat met een apart voorstel voorgelegd voor de behandeling van de perspectiefnota of begroting. Dit zijn zogeheten 'aanmeldingen begroting of kadernota'. Zie als voorbeeld bijlage 2 'Brug Oude Zandsloot in Terherne - KW225'. In dat voorbeeld moest de brug vervangen worden vanwege een hoog risico en was er een aanvullende wens om de brug geschikt te maken voor de doorgang van sloepen.

Beheersen van risico op achterstallig onderhoud

Een belangrijke uitgangspunt in het beleidsplan 2025-2030 is **risico-gestuurd beheer**. Naast risico gestuurd beheer en onderhoud wil de gemeente ook risico-gestuurd inspecteren. Concreet betekent dit dat de gemeente de risicovolle objecten vaker zal inspecteren dan minder risicovolle objecten. Er zijn verder geen financiële middelen gereserveerd voor het oplossen van eventueel achterstallig onderhoud. Volgens de gemeente kan dit worden opgevangen door het weerstandsvermogen dat voldoende is.

Resumé

Voor de korte en middellange termijn waarborgt de gemeente dat er voldoende financiële middelen beschikbaar zijn via respectievelijk de exploitatiebegroting en een voorziening voor groot onderhoud. Voor de langere termijn zijn financiële middelen nodig voor investeringen die gemoeid zijn met vervanging en invulling van aanvullende wensen en behoeften. Deze middelen worden niet op langere termijn vastgelegd maar met een investeringsaanvraag voor behandeling van de perspectiefnota of begroting voorgelegd aan de raad. De raad kan hiermee dus een keuze maken:

- Wel of niet vervangen, waarbij de mate van het risico een afwegingsfactor is.
- Wel of niet inwilligen van aanvullende wensen en behoeften vanuit de samenleving.

Zoals eerder genoemd bevindt circa 10% van het areaal zich in matige tot slechte staat. Er zijn geen extra financiële middelen gereserveerd om de risico's af te dekken, het financiële weerstandsvermogen is volgens de gemeente voldoende om dat te doen.

Bronnen:

- 1 Beleidsplan kunstwerken 2025 t/m 2030 gemeente De Fryske Marren.
- 2 Interviews



3.1 Het beleid

Doorontwikkeling financiële planning

Binnen de ambtelijke organisatie kent de gemeente de functie van concerncontroller. Deze functie valt rechtsreeks onder de algemeen directeur en het is een onafhankelijke rol. Een concerncontroller speelt een belangrijke rol ten aanzien van onder andere:

- Risicomanagement: identificeren en beheren van financiële risico's en het nemen van maatregelen om deze risico's te minimaliseren.
- Strategische Planning: de lange termijn financiële planning en helpen bij het formuleren van strategieën om de financiële doelen van de gemeente te bereiken.

In het kader van dit onderzoek is gesproken met de financieel controller, met name over het verschil in tijdshorizon van de reguliere begrotingsproducten uit de P&C-cyclus en de lange termijn levens- en vervangingscyclus van civiele kunstwerken. Dit leverde interessante bespiegelingen op die ook aangrijpingspunten bieden voor de verdere ontwikkeling van strategische financiële planning en risicobeheersing binnen de gemeente:

- De producten uit de reguliere P&C-begrotingscyclus en het risicobeheersysteem geeft een vooruitblik voor het komende jaar en de komende vier jaar. Het meerjarige onderhoudsprogramma van civiele kunstwerken kijkt acht jaar vooruit en de voorzieningen worden daarop toegesneden. De levens- en vervangingscyclus van een civiel kunstwerk is echter 80 jaar of meer. Dat ligt daarmee buiten de tijdshorizon van het P&C- en risicobeheersysteem van de gemeente.
- De besluitvorming binnen de gemeente is nu nog veelal gericht op een enkel scenario (eendimensionaal). Het analyseren van verschillende scenario's en werken met scenarioplanning (multidimensionaal) zal het risicobewustzijn binnen de gemeente bevorderen. Bijvoorbeeld wat gebeurt er als x % van de bruggen over een periode van y jaar tegelijkertijd aan vervanging toe zijn, wat gebeurt er als we dat percentage variëren en wat betekent dit voor de lange termijn investeringsplanning?

Resumé

Doorontwikkeling van strategische financiële planning en risicomanagement is nog mogelijk met oog op dat financiële middelen ook op zeer lange termijn beschikbaar zijn om de gewenste kwaliteit van kunstwerken op peil te houden.

De doorontwikkeling zou zich dan vooral moeten richten op lange termijn scenarioanalyse en -planning. Dit is binnen de gemeente nog niet ontwikkeld.

Bronnen:

- 1 Beleidsplan kunstwerken 2025 t/m 2030 gemeente De Fryske Marren.
- 2 Interviews



3.2 De uitvoering

Deelvragen

- 4 Op welke wijze worden beleidsplannen voor het beheer en onderhoud van kunstwerken vertaald naar (meerjaren)beheer- en onderhoudsplannen en benodigde financiële middelen?
 - > Welke maatregelen worden genomen om het risico op achterstallig onderhoud en onvoldoende financiële dekking te beheersen?

Focus in de voorgaande periode

In de voorgaande beleidsperiode lag er nog een uitdaging om goed zicht te krijgen op het areaal. In een gesprek, dat in het kader van dit onderzoek is gevoerd, blijkt dat vanwege versnipperde informatie vlak na de fusie er onvoldoende zicht was op de omvang van het areaal kunstwerken en de staat van onderhoud. Een inhaalslag is gemaakt waardoor het zicht op de statusinformatie van objecten nu wel scherp is. In bijlage 1 'Factsheet' presenteren we de omvang en aard van het areaal.

Vertaling van beleid naar onderhoudsplannen

De gemeente hanteert een risico-gestuurde aanpak als onderhoudsstrategie. Het onderhoud wordt daarmee geprioriteerd en vertaald naar een meerjarige onderhoudsprogramma (MJOP) met een een planhorizon van acht jaar dat verder wordt gedetailleerd naar een jaarlijks uitvoeringsplan.

Het huidige MJOP gaat over de periode 2022 t/m 2030. Werkzaamheden in de jaarplannen worden verdeeld in de volgende onderdelen: klein onderhoud, groot onderhoud, vervanging & renovatie en planvorming:

- De werkzaamheden voor klein onderhoud zijn ondergebracht bij het team Dienstenbeheer en integraal opgenomen bij het dagelijks onderhoud. Dagelijks en klein onderhoud is gebaseerd op inspecties, meldingen openbare ruimte (in Fixi) en eigen waarnemingen van medewerkers van het team Dienstbeheer.
- Werkzaamheden voor groot onderhoud (zoals in het jaarplan 2024) komen voort uit technische instandhoudingsinspecties. Begin 2023 is in opdracht van de gemeente door een ingenieursbureau op een deel van het areaal een inspectie uitgevoerd. Naast instandhoudingsinspecties, voert de gemeente ook gerichte inspecties uit aan beweegbare objecten: op elektrische installatie en de werktuigbouwkundige en mechanische bouwdelen. Op werktuigbouwkundig en mechanisch vlak is er nog onvoldoende zicht op de kwaliteit in relatie tot de veiligheid. Hier wordt de komende tijd nader onderzoek naar uitgevoerd.
- Werkzaamheden voor groot onderhoud (renovatie) en vervanging worden projectmatig opgepakt.

Toegepaste normen

- De gemeente heeft beleid voor beheer en onderhoud van kapitaalgoederen vertaald naar meerjarige beheer- en onderhoudsplannen en budgetten.
- Voor deze vertaling worden heldere methoden, maatstaven, indicatoren en regels gebruikt.

Resumé

Dagelijks klein onderhoud en groot onderhoud volgen een ander plannings- en werkproces.

- Klein onderhoud is routinematig en onderdeel van het reguliere werk van het team Dienstenbeheer.
- Groot onderhoud wordt projectmatig opgepakt en wordt gepland aan de hand van resultaten uit instandhoudingsinspecties.

Bronnen:

- 1 Beleidsplan kunstwerken 2025 t/m 2030.
- 2 Interview.
- 3 MJOP civieltechnische Kunstwerken 2022 t/m 2030.



3.2 De uitvoering

Deelvragen

- 4 Welke maatregelen worden genomen om in te spelen op klimaatverandering?

Programmateam Duurzaamheid

Relevante duurzaamheidsonderwerpen voor kunstwerken zijn circulaire economie en klimaatadaptatie. Het programmeam Duurzaamheid werkt samen met de beheerders om doelen rondom deze onderwerpen te integreren in beleid en de uitvoering. Het programmeam ziet een aantal uitdagingen:

- Duurzaamheid wordt nog niet als vanzelfsprekend meegenomen in de projectvoorbereiding. Er is behoefte aan een startmoment, voordat een project begint, om te spreken in hoeverre duurzaamheidsdoelen in een project kunnen worden meegenomen.
- Duurzaamheid is onderdeel van raadsvoorstellen maar in de praktijk nog een 'vinkje' zonder inhoudelijke uitwerking. De raad wordt nog onvoldoende in positie gebracht om keuzes te kunnen maken. Hiervoor is het nodig de duurzaamheidsdoelen meer te kwantificeren en ook conflicterende doelen zichtbaar te maken. Er bestaan zogeheten 'ambitietools' om bewuste afwegingen te kunnen maken maar die worden nog niet ingezet.
- Financiële modellen van de gemeente gaan nog niet uit van 'Total Costs of Ownership (TCO)'. Dit model richt zich op de maatschappelijke kosten over de gehele levenscyclus van een object: de kosten van productie, het bezit en het afstoten. TCO sluit beter aan op de duurzaamheidsdoelen dan de traditionele kostenmodellen,

Er zijn momenteel verschillende manieren waarmee de duurzaamheidsdoelen worden meegenomen in het beheer en onderhoud van civiele kunstwerken:

- **Inkoop en aanbestedingen.** In de bestekken wordt duurzaamheid opgenomen en bij aanbestedingen wordt een bepaald niveau op de CO2-prestatieladder gevraagd. Het programmeam Duurzaamheid wordt betrokken bij de aanbestedingen. In 2023 is een nulmeting uitgevoerd: in 50% van de aanbestedingen was circulaire economie opgenomen.
- **Samenwerkingsverbanden.** De gemeente is aangesloten bij 'Bouw Circulair' en 'Vereniging Fryslân Circulair'. Via deze samenwerkingsverbanden worden standaarden overgenomen voor hergebruik van materialen zoals asfalt en beton en in het programma 'Friesland bouwt circulair' wordt gewerkt met een ambitietool rondom de SDG-doelen.
- **Concrete projecten.** Bij de vervanging van houten bruggen wordt momenteel een subsidie aangevraagd vanuit de regionale deal. Het programmeam Duurzaamheid is verder betrokken bij MKI-berekeningen (Milieu Kosten Indicator). De gemeente heeft de intentie om deel te nemen aan 'Resource': een gemeentelijke databank in Friesland waar gemeenten tegen kostprijs materialen van elkaar kunnen gebruiken.

Toegepaste normen

- Duurzaamheidsdoelen maken deel uit van het beleid en de beheer- en onderhoudsplannen.

Resumé

Het integreren van doelen rondom duurzaamheid in het beheer en onderhoud van kunstwerken is volop in ontwikkeling.

Een relatief jong programmeam Duurzaamheid spant zich hiervoor in en maakt de aansluiting van de duurzaamheidsdoelen met alle beleidsterreinen en vakafdelingen, waaronder beheer en onderhoud van kunstwerken. Dat levert al een goede bijdrage aan de duurzaamheidsdoelen maar er zijn nog wel uitdagingen:

- Duurzaamheidsdoelen als vanzelfsprekend zien in projectvoorbereiding;
- De raad beter in positie krijgen om politieke keuzes te kunnen maken;
- Doorbreken van het gebruik van traditionele financiële modellen naar meer passende modellen die bijdragen aan het realiseren van duurzaamheidsdoelen: zoals 'Total Costs of Ownership' en 'Milieukostenindicator'.

De Milieukostenindicator is een meetinstrument dat de milieueffecten van een product in geldwaarde uitdrukt. Het houdt rekening met de gehele levenscyclus van een product.

Bronnen:

1 Interviews



3.2 De uitvoering

Deelvragen

- 5 Wat is de stand van zaken van de lopende beheer- en onderhoudsplannen en de benutting van financiële middelen?

Stand van zaken lopende onderhoudsplannen

Er is goed zicht op het areaal en de status van het onderhoud. Het lukt ook om het huidige kwaliteitsniveau te behouden met uitvoering van de lopende onderhoudsplannen.

Benutting financiële middelen

Groot onderhoud

Jaarlijks wordt er vanuit de voorziening een bedrag onttrokken en een bedrag bijgestort. De onttrekkingen zijn bedoeld voor groot onderhoud van objecten. De grootste posten betreffen: conserveren (beschermen), inspecties, reinigen en het vervangen van onderdelen. De bijstorting is jaarlijks een vast bedrag. De stand van de voorziening is op 31-12-2024 € 209.328. Er wordt geen rekening gehouden met prijsstijgingen door inflatie maar door oplopende prijsstijgingen bleek in 2024 dat de voorziening niet voldoende was om het groot onderhoud de komende jaren te dekken. Daarom wil de gemeente in 2026 en de jaren daarna een extra verhoging van de jaarlijkse vaste storting in de voorzieningen van € 30K. Deze extra storting zal via een aanvraag bij de perspectiefnota 2026 aan de raad worden aangeboden en de bedoeling is de dotatie in 2027 opnieuw te actualiseren. De grafiek toont de ontwikkeling van de voorziening waarin de extra stortingen zijn meegenomen. Hieruit blijkt dat dankzij de extra stortingen de stand van de voorziening de komende jaren positief is maar nog wel een ondergrens bereikt in de jaren 2026, 2028 en 2030.

Vervanging

Vervanging van een heel kunstwerk, of een groot deel van een kunstwerk, bij einde technische levensduur is een investering waarvoor een kredietaanvraag aan de raad wordt voorgelegd ter besluitvorming. Het is nodig dit aan de raad voor te leggen omdat hiervoor geen voorziening is getroffen want de voorziening is enkel bestemd voor groot onderhoud. De investering moet dus worden opgenomen in de meerjarenbegroting van de gemeente. De vervangingsinvesteringen zijn opgenomen in de lange termijn onderhoudsplannen van objecten, verderop in dit rapport worden deze behandeld. Hierbij wordt gerekend met een vaste eenheidsprijs per m2 brug en geen rekening gehouden met prijsstijgingen als gevolg van inflatie. Het beleid is dat prijsstijgingen kunnen worden opgevangen omdat de gemeente bij de algemene uitkering van het Rijk compensatie krijgt voor loon- en prijsstijgingen.

Toegepaste normen

- Het beheer en onderhoud wordt conform de beheer- en onderhoudsplannen uitgevoerd: binnen de kwaliteitseisen, planning en budget.
- De ambities en doelen zoals vastgelegd in beleid worden gerealiseerd.

Resumé

Het beheer- en onderhoud wordt conform de beheer- en onderhoudsplannen uitgevoerd. Dat wordt ook nog steeds gedaan voor de komende jaren, mits de raad instemt met een jaarlijkse extra storting in de voorziening.

Voor het gepland groot onderhoud en voor vervangingsinvesteringen wordt geen rekening gehouden met prijsstijgingen als gevolg van inflatie.



Bronnen:

- 1 Beleidsplan kunstwerken 2025 t/m 2030 gemeente De Fryske Marren.
2 Interviews.



3.2 De uitvoering en resultaten: casuïstiek

In dit onderzoek zijn drie concrete objecten nader bestudeerd: Brug 't Heem in Joure, Brug Terherne en de voetgangersbrug Kerkweg in Rohel. Bijlage 1 bevat een beschrijving en de onderhoudsplannen van deze bruggen. We schetsen in deze paragraaf de algemene leerpunten die voortkomen uit de casussen.

Beheer van onderhoudsplannen

De onderhoudsplannen worden beheerd in het onderhoudssysteem iAsset. Daarin worden alle activiteiten gepland zoals functionele- en technische inspecties, voorziene reparaties, groot onderhoud en vervangingen van onderdelen of de gehele brug. Functionele inspecties worden frequenter uitgevoerd dan technische inspecties. De inspectiefrequentie wordt aangepast op basis van het type brug en het risico. Ook kunnen technische inspecties eerder worden uitgevoerd als dat wordt geadviseerd uit functionele inspecties, bijvoorbeeld bij tekenen van betonrot of andere structurele problemen.

Financiële middelen

Bij het jaarlijks (cyclisch) onderhoud wordt rekening gehouden met prijspeilstijgingen. Vierjaarlijks wordt hiertoe het meerjarige onderhoudsprogramma (MJOP) geactualiseerd. Zoals reeds is aangegeven wordt er bij groot onderhoud en vervangingen voor de langere termijn geen rekening gehouden met prijspeilstijgingen. Dat is goed te zien in de onderhoudsplannen in bijlage 2, als voorbeeld:

- De brug Kerkweg in Rohel (KW161) is in 2016 vervangen met een investering van € 26.400,-. In 2076 (60 jaar later) is vervanging voorzien met een vervangingswaarde van € 34.000,-. Als we uitgaan van het monetair beleid van de Europese Centrale Bank is de gemiddelde inflatie over deze periode 2% op de middellange termijn. Rekening houdende met deze inflatie dan zal de vervangingswaarde in 2076 rond € 85.000,- liggen, dat is dus 2,5 maal de waarde die nu is opgenomen in het onderhoudsplan.
- Hetzelfde is te zien bij de brug 't Heem. In 2021 is deze brug vervangen met een investering van € 381.000,-. In 2102 (81 jaar later) is vervanging voorzien met een vervangingswaarde van € 325.000,-. Als we wederom uitgaan van het monetair beleid van de Europese Centrale Bank zal de vervangingswaarde in 2102 rond € 1.2 Mln. liggen.

Toegepaste normen

- De gemeente beheert meerjarige beheer- en onderhoudsplannen. Er worden heldere methoden, maatstaven, indicatoren en regels gebruikt. 
- Er is zekerheid dat de gemeente op langere termijn voldoende financiële middelen heeft voor beheer en onderhoud. 

Resumé

Het is niet zeker dat er ook op langere termijn voldoende financiële middelen beschikbaar zijn voor groot onderhoud en vervangingen omdat geen rekening wordt gehouden met inflatie.

Zoals eerder genoemd gaat de gemeente ervan uit dat dit zal worden gecompenseerd door het Rijk bij het verstrekken van de algemene uitkering naar gemeenten.

Bronnen:

- 1 Onderhoudsplannen uit iAsset
- 2 Interviews



3.2 De uitvoering en resultaten: casuïstiek

Leerpunten uit de drie casussen

In gesprekken over de casussen zijn verschillende leerpunten voor de gemeente genoemd. We vatten deze hieronder kort samen:

- **Participatie:** het vroegtijdig betrekken van inwoners en ondernemers bij vervanging van bruggen is belangrijk omdat dit een grote impact heeft op de woon- en werkomgeving van mensen. Daar zijn goede ervaringen mee opgebouwd die ook verder kunnen worden toegepast bij toekomstige projecten.
- **Meerdere doelen in een klap realiseren:** bij vervanging direct meerdere doelen realiseren op het terrein van veiligheid, meer functionaliteit, verduurzaming en klimaatadaptatie.
- **Ruimte bieden aan aannemers** via nieuwe contractvormen: door zowel ontwerp als bouw in een contract te integreren heeft de aannemer meer ruimte om in het ontwerp keuzes te maken om zo goed mogelijk verschillende doelen te realiseren en daar een optimum in te vinden.
- **Nieuwe Wet Kwaliteitsborging:** de gemeente moet nog voldoende ervaring opdoen met deze wet. Er is nu nog geen voldoende vertrouwen dat de kwaliteit is gewaarborgd. Conform deze wet worden externe kwaliteitsborgers door de aannemer ingehuurd. Er is daardoor sprake van marktwerking en de gemeente staat op meer afstand.

Toegepaste normen

- Dit is een inventarisatie van leerpunten uit casussen. Daarvoor gelden geen normen.

Resumé

Elk van de drie casussen bevat interessante leerpunten op het terrein van:

- Burgerparticipatie;
- Integraal werken: meerdere doelen in een klap realiseren;
- Benutten van kennis en creativiteit van aannemers via nieuwe contractvormen;
- Inspelen op nieuwe wetgeving.

Bronnen:

1 Interviews



3.3 De rol van de raad

Deelvragen

- 6 Hoe wordt de raad door het college in staat gesteld om zijn kaderstellende en controlerende rol uit te oefenen? Welke beheersinformatie verstrekt het college aan de raad en komt deze informatieverstrekking tegemoet aan de behoefte van de raad?

Kaderstelling

Iedere vier jaar stelt de raad het beleidsplan vast voor het onderhoud van kunstwerken. De raad heeft het huidige Beleidsplan kunstwerken 2025-2030 vastgesteld en daarmee kaders gesteld ten aanzien van: het gewenste kwaliteitsniveau van kunstwerken, de onderhoudsstrategie op basis van risico gestuurd beheer en structurele toevoeging van financiële middelen aan de voorziening voor groot onderhoud. Met vaststelling van het beleidsplan is de raad akkoord gegaan met dat een deel van de houten bruggen in slechte staat is. Uit een gesprek met een afvaardiging van de raad blijkt dat de raadsleden er vanuit gaan dat de ambtelijke organisatie en het college een acceptabel risico hebben genomen en dat deze bruggen op tijd vervangen zullen worden. Dit laatste in het geval de brug om wat voor reden niet meer functioneel is. Het weerstandsvermogen van de gemeente is immers voldoende om incidenten op te kunnen vangen. Ook in het MJOP Kunstwerken 2022-2030 worden de houten bruggen expliciet benoemd, alsmede in de aanmeldingen voor investeringen. Vervangingsinvesteringen worden, zoals eerder besproken, met een raadsvoorstel aan de raad voorgelegd (voorafgaande aan de perspectiefnota of programmabegroting). Dan besluit de raad ook over eventuele aanvullende wensen. De raad stelt de financiële middelen beschikbaar voor de investering en dat wordt verwerkt in programma-begroting. Uit de stukken, zoals ontvangen voor dit onderzoek, zijn daar verschillende voorbeelden van gevonden: aanmelding begroting 2023 over de vervanging van de brug Terherne en de aanmelding kadernota 2019 over de brug Wyldehoarna. In de periode 2019 tot op heden zijn er meer aanmeldingen gedaan dan deze voorbeelden.

Controle

De raad ontvangt van het college geen (tussentijdse) rapportage over de stand van zaken van het meerjarige onderhoudsplan. Wel ontvangt de raad rapportages uit de P&C-cyclus maar die bieden weinig zicht op stand van zaken. Raadsleden richten zich vooral op signalen uit de samenleving over lopende onderhoudswerkzaamheden. Zij hebben wel zicht op de stand van de financiële voorziening voor groot onderhoud. Uit een gesprek met een afvaardiging van de raad blijkt dat het voor alle raadsleden niet helder is wat de systematiek en regels zijn voor bekostiging en financiering. Het was niet voor allen helder dat de voorziening enkel is bestemd voor groot onderhoud en dat voor vervangingsinvestering steeds een aparte aanmelding wordt gedaan. De raadsleden hebben ook geen behoefte om actief te controleren op het beheer en onderhoud. Er is veel vertrouwen in de professionaliteit van de ambtelijke organisatie en het besturen daarvan door het college.

Toegepaste normen

- De raad stelt het beleid en de (financiële) kaders vast.
- De raad wordt door het college met informatie in staat gesteld zijn controlerende rol in te vullen en de raad doet dit ook.

Resumé

De raad vertrouwt erop dat het college en de ambtelijke organisatie de risico's hebben overwogen.

De raad controleert niet in hoeverre de beleidsdoelen worden gerealiseerd. De raad wordt daartoe door het college met informatie niet in staat gesteld maar vraagt daar zelf ook niet om. Ook hier is er vertrouwen in het college en de ambtelijke organisatie dat het beleidsplan en meerjaren onderhoudsplan wordt uitgevoerd en dat de vastgestelde doelen worden gerealiseerd.

Verder is de systematiek en regels voor bekostiging en financiering van groot onderhoud en vervangingen niet voor alle raadsleden helder.

Bronnen:

- 1 Raadsvoorstel Beleidsplan kunstwerken 2025-2030, 18 december 2024
- 2 Najaarsrapportage 2024
- 3 Interview.



Omvang areaal

De gemeente heeft op dit moment 232 kunstwerken in eigendom, beheer en onderhoud. Deze kunstwerken zijn aangelegd in de periode 1876 tot op heden. Dit gaat om bruggen, duikers, sluizen, tunnels en viaducten (zie grafiek) met een technische waarde van ongeveer €35 Mln. De gebruiksfunctie van deze kunstwerken is verdeeld in 3 categorieën: alle verkeer (91 objecten), voetgangers (7 objecten) en fietsers (134 objecten)

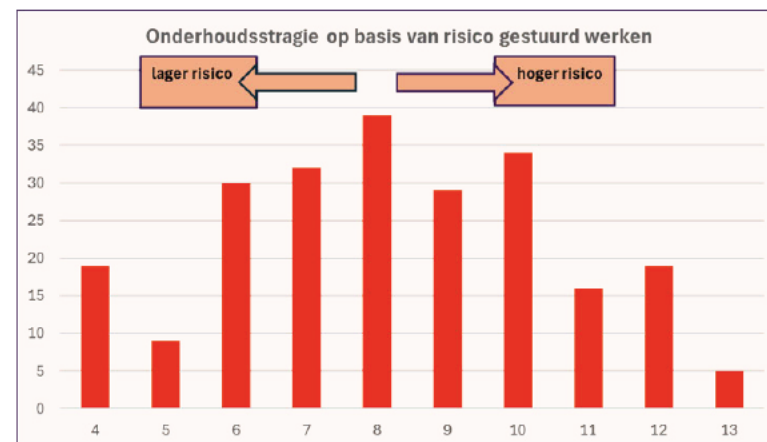
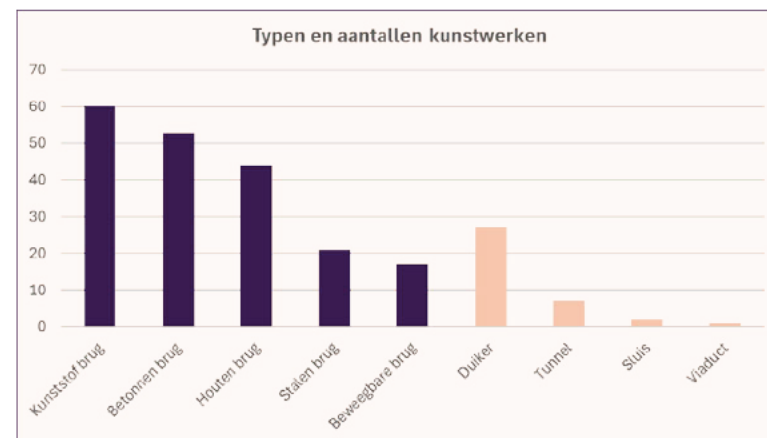
Risico-gestuurd onderhoud

Alle 232 kunstwerken zijn geclassificeerd naar zwaarte van risico. Zie de grafiek hiernaast, daarin is bijvoorbeeld te zien dat 5 kunstwerken een zeer hoge risicoscore hebben van 13.

Voor het classificeren van de zwaarte van het risico van een object hanteert de gemeente verschillende risicofactoren die elk worden gewogen, zie de tabel rechtsonder. Het opgetelde resultaat is de uiteindelijke risicoscore van een object. Als voorbeeld geel gemarkeerd in de tabel: een houten brug in het centrum voor primair gebruik en met ernstige gevolgen voor de samenleving bij afsluiting heeft een zeer hoge risicoscore van $4+4+3+2=13$.

Kwaliteitsniveau

Stand van zaken gemeente De Fryske Marren, inspectie voorjaar 2023			
A	Goed	Betonnen, stalen en kunststof bruggen zijn over het algemeen in goede staat (A)	De civiele constructie is veilig, functioneert goed, is heel en schoon, heeft een goede uitstraling en veroudering is niet of nauwelijks zichtbaar.
B	Redelijk	- Duikers en tunnels zijn in goede tot redelijke staat (A en B). 50% van de houten bruggen verkeren in redelijke staat (B).	De civiele constructie is veilig, functioneert goed, is heel en voldoende schoon, heeft voldoende uitstraling en veroudering is zichtbaar.
C	Matig	50% van de houten bruggen in matige tot slechte staat (C en D).	De civiele constructie is veilig, functioneert maar heeft een lage uitstraling en veroudering is zichtbaar. Op lange duur ontstaat waardeverlies.
D	Slecht		Onveilig / geen onderhoud. De civiele constructie voor verkeer kan worden gesloten.



Risicofactor en score			Risicofactor en score		
Materiaal	Kunststof	1	Omgeving	Recreatie	1
	Staal	2		Woonwijk	2
	Beton	3		Buitengebied	3
	Hout	4		Centrum	4
Gebruik	Recreatief	1	Gevolgen afsluiten	Vervelend	1
	Secundair	2		Ernstig	2
	Primair	3		Zeer ernstig	3

Voetgangersbrug Kerkweg in Rohel - KW161

In 2016 is de houten voetgangersbrug vervangen door een kunststof brug. Deze is vervolgens in december 2023 in brand gestoken en moest wederom vervangen worden. Dit is een incident dat de gemeente vooraf niet heeft kunnen voorzien. Het onderhoudsoverzicht (zie volgende bladzijde) is nog niet actueel omdat de nieuwe brug begin maart 2025 is opgeleverd. Na een inspectie van de brug zal het onderhoudsplan worden geactualiseerd. Het onderhoudsplan is dus nog het plan van de brug zoals in 2016 vervangen.

Uitgangspunt in het vorige beleidsplan was dat alle kunstwerken elke twee jaar functioneel geïnspecteerd moesten worden. Het nieuwe beleidsplan voorziet in een meer risico gestuurde aanpak. Dat betekent dat de inspectiefrequenties kunnen worden aangepast op basis van het type brug en de risico's. Technische inspecties staan normaal om de tien jaar gepland of worden uitgevoerd als dit wordt geadviseerd vanuit de functionele inspectie, bijvoorbeeld bij tekenen van betonrot of andere structurele problemen.

Leerpunt rondom deze brug is de nieuwe Wet Kwaliteitsborging. Deze wet is sinds 1 januari 2024 van kracht met een gefaseerde ingangsperiode. Het heeft consequenties gehad voor de kosten en de doorlooptijd van het project. Ook de rol van de gemeente is veranderd. Conform deze nieuwe wet wordt de kwaliteitsborger nu ingehuurd door de aannemer. De toezichthouders van de gemeente hebben daarmee minder directe betrokkenheid. Controles vanuit de gemeente zelf vinden plaats op basis van foto's in plaats van eigen fysieke inspecties. Er zijn binnen de ambtelijke organisatie zorgen over deze nieuwe werkwijze. De kwaliteitsborging staat nu namelijk meer op afstand van de gemeente en er is ook sprake van marktwerking want de kwaliteitsborgers zijn private partijen. Daarnaast ontstaan er praktische problemen bij onvoorziene vertragingen, omdat de kwaliteitsborger dan opnieuw moet worden ingepland.

Resumé: een belangrijk leerpunten

Samenvattend is het belangrijke leerpunten uit deze casus:

Er is nog geen vertrouwen dat met de nieuwe Wet Kwaliteitsborging de kwaliteit van kunstwerken wordt gewaarborgd omdat de kwaliteitsborging nu meer op afstand staat en er sprake is van marktwerking. De gemeente moet hier nog meer ervaring mee opdoen.

Bronnen:

1 Interviews



Deel 1
Introductie

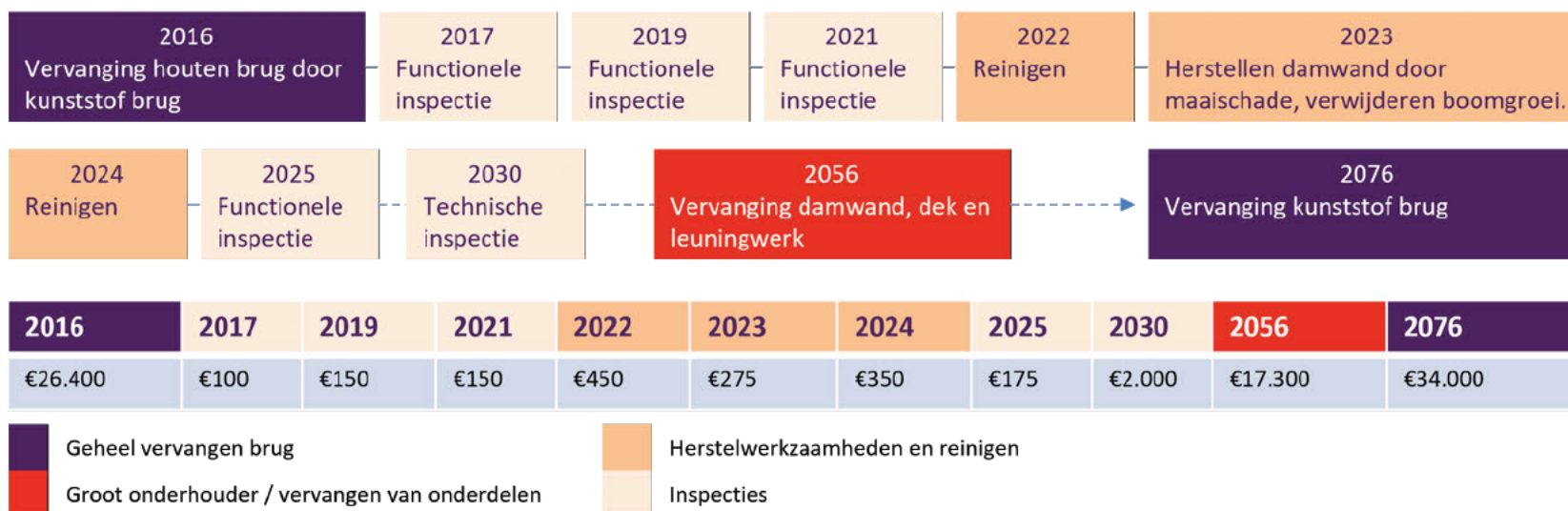
Deel 2
De Kern

Deel 3
De Bevindingen

Bijlagen

PARTNERS + PRÖPPER

Voetgangersbrug Kerkweg in Rohel (KW 161): onderhoudsoverzicht planmatig onderhoud



Bronnen:

1 Onderhoudsoverzicht van de gemeente



Deel 1
Introductie

Deel 2
De Kern

Deel 3
De Bevindingen

Bijlagen

PARTNERS + PRÖPPER

Brug 't Heem - KW253

Een vaste betonbrug bouwjaar 2022 in een hogere risicocategorie, waar de raad keuzes moest maken over vervanging en inwonersparticipatie een rol speelt. Deze brug zit in een hoge risicocategorie omdat de brug een primaire verbinding is naar en van het centrum. Alle verkeer gaat over deze brug en een afsluiting heeft grote gevolgen voor de mobiliteit van inwoners.

Elk kunstwerk is ingedeeld in een bepaalde risicocategorie met een zogeheten 'paspoort'. In het paspoort zijn verschillende aspecten gescoord om het risico te bepalen zoals de locatie, type brug, materiaal en de impact van eventuele afsluiting van het kunstwerk. Een belangrijk criterium is de impact op de leefomgeving als een brug zou uitvallen.

De brug maakte onderdeel uit van een grondexploitatie in de wijk Sevenwolden te Joure. Er was bijzondere aandacht voor duurzaamheid. Het is aanbesteed in de vorm van een Engineering & Construct-contract waarbij de markt werd uitgedaagd een ontwerp te maken met oog op het beperken van de lasten voor het milieu. Dat is ook gelukt door:

- Gebruik te maken van losmaakbare liggers die later ook hergebruikt kunnen worden;
- Inzet van hergebruikte stalen buispalen voor de fundering;
- Hergebruik van materialen voor damwandconstructie, leuningen en metselwerk.

De gekozen contractvorm 'Design-Build' hielp bij het behalen van de duurzaamheidsdoelen. De aannemer had zelf de vrijheid om daarbij passende materialen te kiezen. Voor toekomstige projecten lijkt dit ook een goede contractvorm waarbij ook wordt overwogen langere onderhoudsperiodes in de contracten op te nemen. Een volledig Design-Build-Maintenance contract is nog een stap te ver voor de organisatie.

Resumé: een belangrijk leerpunten

Samenvattend is het belangrijke leerpunten uit deze casus:

Ruimte bieden aan aannemers om invulling te geven aan de duurzaamheidsdoelen van de gemeente. Dit door een contractvorm te kiezen waarbij de aannemer ook invloed heeft op het ontwerp en materiaalkeuzes om in te spelen op duurzaamheidsdoelen.

Bronnen:

1 Interviews



Deel 1
Introductie

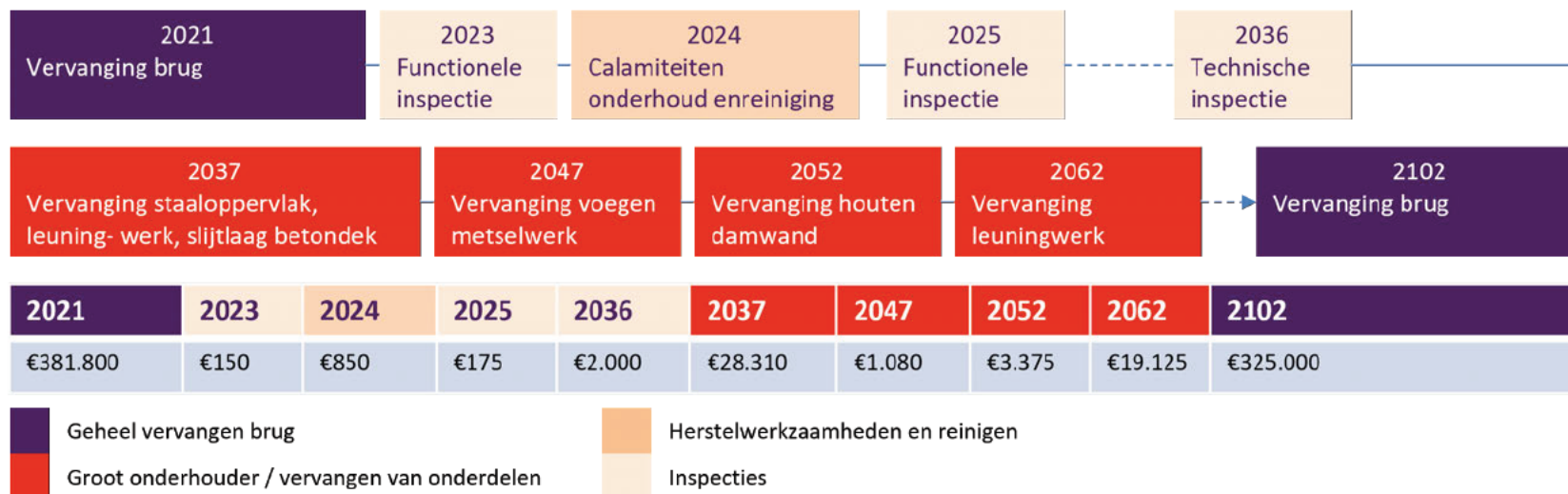
Deel 2
De Kern

Deel 3
De Bevindingen

Bijlagen

PARTNERS + PRÖPPER

Brug 't Heem (KW 253): onderhoudsoverzicht



Bronnen:

1 Onderhoudsoverzicht van de gemeente



Deel 1
Introductie

Deel 2
De Kern

Deel 3
De Bevindingen

Bijlagen

PARTNERS + PRÖPPER

Brug Oude Zandsloot in Terherne - KW225

Een brug in een hogere risicocategorie omdat de brug een primaire verbinding is naar en van een woonwijk. Alle verkeer gaat over deze brug en een afsluiting heeft grote gevolgen voor de mobiliteit van inwoners. De brug is gebouwd in 2000 met gebruik van de bestaande fundering uit 1950. Uit inspecties zijn er ernstige schadebeelden geconstateerd op de aanbrug van de brug. De aanbrug is de vaste overspanning tussen de weg en het beweegbare brugdek. In december 2021 en januari 2022 zijn er nadere technische onderzoeken geweest naar de oorzaken en de restlevensduur van dit bouwdeel. Hier is uitgekomen dat de betonconstructie van het bouwdeel dermate verzwakt is dat renovatie economisch niet meer rendabel is en dat de constructie einde levensduur is.

Met de vervanging van de aanbrug wil de gemeente meerdere doelen in een klap realiseren: het weer veilig maken van de brug, de doorvaarthoogte verhogen zodat sloepen eenvoudig de brug kunnen passeren, verduurzamen door hergebruik van materialen en beter voorbereiden op zwaardere regenbuien door de waterafvoer te verbeteren. Ook inwoners hebben inspraak gehad. Het Plaatselijk Belang en de lokale ondernemers zijn betrokken bij het project omdat de brug essentieel is voor de bereikbaarheid van het gebied. De impact van de werkzaamheden is aanzienlijk voor de omgeving, vooral voor de nabijgelegen terrassen. In samenwerking met betrokkenen is besloten:

- Een tijdelijke fiets- en voetgangersverbinding te realiseren;
- Een acceptabel tijdslot voor de werkzaamheden vast te stellen;
- Het hogere ontwerp van de brug af te stemmen op de omliggende terrasgebieden.

Daarnaast is er bewust is gekozen om de werkzaamheden in 2025 uit te voeren omdat de provincie Fryslân recent (ongeveer twee jaar geleden) al werkzaamheden aan een nabijgelegen brug heeft uitgevoerd.

Voor de behandeling van de begroting 2023 in de raad is de vervanging van de brug aangemeld met het daarvoor bestemde aanmeldingsformulier. Met de aanmelding vroeg het college een incidenteel investeringsbedrag van € 680.000,-. Dat bedrag is inclusief de wens om de brug geschikt te maken voor sloepen. Zonder deze wens zou het investeringsbedrag € 380.000,- zijn.

Resumé: belangrijk leerpunten

Samenvattend zijn belangrijke leerpunten uit deze casus:

- Het realiseren van meerdere doelen tegelijkertijd.
- Participatie: het is belangrijk om vroegtijdig lokaal belanghebbenden te betrekken.

Bronnen:

1 Interviews



Brug Oude Zandsloot in Terherne (KW 225): onderhoudsoverzicht

2000 Bouwjaar beweegbare stalen brug met elektrische en mechanische onderdelen		2013 Functionele inspectie		2015 Functionele inspectie		2016 Vervanging/conservering: leuningwerk, bovenbouwconstructie, val en slagboom		2017 Functionele inspectie			
2018 Technische + functionele inspectie		2019 Functionele inspectie		2019 Reiniging		2020 Herstel verharding en divers		2021 Functionele inspectie		2022 Technische + functionele inspectie	
2022 Calamiteiten onderhoud		2023 Functionele inspectie		2023 Calamiteiten onderhoud, reiniging en vervanging slijtlaag op stalen/kunststof dek				2024 Functionele inspectie		2024 Reiniging, calamiteiten onderhoud en herstel verharding en beton	
2025 Functionele inspecties (2)		2026 Technische inspectie		2026 Vervanging slijtlaag dek, voegen metselwerk, leuningwerk, slagboom, val en bovenbouw				2031 Groot onderhoud: bewegingsinstallaties, slagboominstallatie en houten onderdelen			
2032 Technische inspectie		2037 Vervanging: houten onderdelen (remmingswerk)			2040 Vervanging leuningwerk			2060 Vervanging beweegbare brug			

2013	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
€ 5.350	€ 0	€ 9.000	€ 100	€ 5.750	€ 900	€ 780	€ 150	€ 6.050	€ 1.500

2024	2025	2026	2031	2032	2037	2040	2060
€ 5.430	€ 175	€ 48.122	€ 29.300	€ 7.500	€ 16.000	€ 11.475	€ 443.3000

Geheel vervangen brug	Herstelwerkzaamheden en reinigen
Groot onderhouder / vervangen van onderdelen	Inspecties

Bronnen:

1 Onderhoudsoverzicht van de gemeente



Deel 1
Introductie

Deel 2
De Kern

Deel 3
De Bevindingen

Bijlagen

PARTNERS + PRÖPPER

Respondenten

Dhr./Mw.	Naam	Functie
Afvaardiging gemeenteraad		
Dhr. J.W.	Quartel	raadslid (fractie FNP)
Dhr. W.	Hoekstra	raadslid (fractie FNP)
Dhr. W.J.	Wouda	raadslid (fractie FNP)
Dhr. F.	Hoekstra	raadslid (fractie CDA)
Dhr. H.W.	Koops	raadslid (D66)
Dhr. G. ten	Boom	raadslid (Burgerpartij DFM)
Mw. G.E.M.	Swart-Jorna	raadslid (fractie GroenLinks-PvdA)
Afvaardiging college		
Mw. L.	Boelsma	Portefeuillehouder

Dhr./Mw.	Naam	Functie
Ambtelijke organisatie		
Geanonimiseerd		Concerncontroller
		Adviseur financieel beleid
		Financieel consultant
		Beheerder oeververbindingen, team diensten beheer
		Medewerker financiën en administratie
		1ste lijnstoringen en brugbedienaar, team diensten beheer
		Beleidsmedewerker. team ruimtelijk beheer
		Voormalig projectleider, team ruimtelijk realisatie
		Toezichthouder o.a. civiele kunstwerken, team ruimtelijk beheer
		Beleidsmedewerker duurzaamheid
		Beleidsmedewerker duurzaamheid
		Beleidsmedewerker duurzaamheid



Bestudeerde schriftelijke stukken

Nr.	Jaar	Maand	Titelbeschrijving
Algemeen			
2017	7		Gemeente De Fryske Marren, Vijftien amendementen raad, Kadernota 2017, 5 juli 2017
2021	1		Gemeente De Fryske Marren, Nota Reserves en Voorzieningen 2021, 25 januari 2021
2021	7		Gemeente De Fryske Marren, Perspectiefnota 2022, 7 juli 2021
2022	7		Gemeente De Fryske Marren, Coalitieakkoord De Fryske Marren 2022-2026, 5 juli 2022
2022	11		Gemeente De Fryske Marren, Programmabegroting 2023 en Meerjarenraming 2024-2026, november 2022
2023	7		Gemeente De Fryske Marren, Perspectiefnota 2024, 12 juli 2023
2023	11		Gemeente De Fryske Marren, Programmabegroting 2024 en Meerjarenraming 2025-2027, november 2023
2024	3		Gemeente De Fryske Marren, Financiële verordening gemeente De Fryske Marren 2024, 20 maart 2024
2024	5		Gemeente De Fryske Marren, Jaarstukken 2023, 28 mei 2024
2024	7		Gemeente De Fryske Marren, Raadsbesluit, Voorjaarsrapportage 2024, 17 juli 2024
2024	7		Gemeente De Fryske Marren, Perspectiefnota 2025, versie voor de raad, juli 2024
2024	7		Gemeente De Fryske Marren, Voorjaarsrapportage 2024, 7 juli 2024
2024	10		Gemeente De Fryske Marren, Najaarsrapportage 2024, 1 oktober 2024
2024	11		Gemeente De Fryske Marren, Raadsvoorstel, Nota Reserves en voorzieningen 2024, 4 november 2024
2024	11		Gemeente De Fryske Marren, Programmabegroting 2025 en Meerjarenraming 2026-2028, november 2024
2024	12		Gemeente De Fryske Marren, Nota Reserves en Voorzieningen 2024, 18 december 2024
2024	x		Deloitte, Opmerkingen door accountant in accountantsverslagen 2022 en 2023, datum onbekend

Bestudeerde schriftelijke stukken

Nr.	Jaar	Maand	Titelbeschrijving
Beleid kunstwerken			
2017	12		Gemeente De Fryske Marren, Collegevoorstel, Onttrekking uit voorziening kunstwerken 2018, 12 december 2017
2018	1		Gemeente De Fryske Marren, Excelsheet, Jaarplan kunstwerken de Friesemeren 2018, januari 2018
2019	2		Gemeente De Fryske Marren, Collegebesluit, Vaststellen Jaarplan kunstwerken 2019, 4 februari 2019
2019	10		Gemeente De Fryske Marren, Beleidsplan kunstwerken 2020 t/m 2023, 21 oktober 2019
2019	10		Gemeente De Fryske Marren, Collegevoorstel, Beleidsplan kunstwerken 2020-2023, 21 oktober 2019
2020	1		Gemeente De Fryske Marren, Excelsheet, Jaarplan kunstwerken De Fryske Marren 2020, januari 2020
2021	1		Gemeente De Fryske Marren, Collegevoorstel, Jaarplan kunstwerken 2021, 22 januari 2021
2022	1		Gemeente De Fryske Marren, Jaarplan kunstwerken 2022, 18 januari 2022
2022	1		Gemeente De Fryske Marren, Collegevoorstel, Jaarplan kunstwerken 2022, 18 januari 2022
2022	8		Gemeente De Fryske Marren, Collegevoorstel, Meerjarenprogramma Kunstwerken 2022-2030, 22 augustus 2022. Inclusief bijlagen (1 t/m 5).
2022	8		Gemeente De Fryske Marren, Collegebesluit, Meerjarenprogramma kunstwerken 2022-2030, 30 augustus 2022
2022	10		Gemeente De Fryske Marren, Raadsvoorstel en -besluit, Meerjarenprogramma kunstwerken 2022-2030, 26 oktober 2022
2023	1		Gemeente De Fryske Marren, Jaarplan kunstwerken 2023, 11 januari 2023
2023	1		Gemeente De Fryske Marren, Collegevoorstel, Jaarplan kunstwerken 2023, 17 januari 2023
2024	2		Gemeente De Fryske Marren, Jaarplan kunstwerken 2024, 9 februari 2024
2024	2		Gemeente De Fryske Marren, Collegevoorstel, Jaarplan kunstwerken 2024, 9 februari 2024
2024	10		Gemeente De Fryske Marren, Beleidsplan kunstwerken 2025 t/m 2030, 17 oktober 2024
2024	10		Gemeente De Fryske Marren, Infographic, Beleidsplan beheer en onderhoud civiele kunstwerken, periode 2025-2023, 17 oktober 2024
2024	10		Gemeente De Fryske Marren, Collegevoorstel, Beleidsplan kunstwerken 2025-2030, 17 oktober 2024
2024	12		Gemeente De Fryske Marren, Raadsvoorstel en -besluit, Beleidsplan kunstwerken 2025-2030, 18 december 2024

Bestudeerde schriftelijke stukken

Nr.	Jaar	Maand	Titelbeschrijving
Casus brug Kerkweg KW161			
2025			Gemeente De Fryske Marren, Overzicht onderhoudscyclus 2013-2025, printdatum 19 februari 2025
Casus brug Oude Zandsloot KW225			
2019	4		Spie, Inspectierapport Werktuigbouwkundige inspectie Oude Zandslootbrug te Terherne, 29 april 2019
2020	11		Gemeente De Fryske Marren, Logboek Oude Zandslootbrug, 13 juni 2017 t/m 2 november 2020
2020	4		Spie, Inspectierapport Werktuigbouwkundige inspectie Oude Zandslootbrug te Terherne, 8 april 2020
2021	12		Caljé Infra Advies, Gericht technische inspectie kunstwerk 225 Oude Zandsloot, 8 december 2021
2021	x		Molenmaker Techniek B.V., Inspectie mechanische installaties 2021 Brug nummer 16 (Ter Herne), datum onbekend
2022	3		Gemeente Fryske Marren, Aanmelding begroting 2023, 22 maart 2022
2022	1		Caljé Infra Advies, Nader onderzoek kunstwerk 225 Oude Zandsloot, 26 januari 2022
2022	3		Caljé Infa Advies, Gericht technische inspectie kunstwerk 225 Oude Zandsloot, 29 maart 2022
2022	8		Gemeente De Fryske Marren, Collegevoorstel, Renovatie brug Oude Zandsloot Terherne, 22 augustus 2022
2022	5		WSP, Kostenraming SO Brug Oude Zandsloot te Terherne, 23 mei 2022
2025	2		Gemeente De Fryske Marren, Overzicht onderhoudscyclus KW225, printdatum 19 februari 2025
Casus brug 't Heem KW253			
2008	10		Gemeente De Fryske Marren, Indeling exploitatiegebied Sevenwolden, 29 oktober 2008
2008	11		Gemeente Skarsterlân, Bestemmingsplan Joure-Sevenwolden, 7 november 2008
2009	2		Gemeente Skarsterlân Joure, Raadsvoorstel en -besluit, Beschikbaarstelling krediet voor het bouw- en woonrijp maken van Sevenwolden, 25 februari 2009
2009	2		Gemeente Skarsterlân Joure, Raming civieltechnische kosten, Plangebied Sevenwolden, Bouw- en woonrijp maken gebied 1 en II en 2e ontsluitingsweg, februari 2009
2020	2		Interra Civiel B.V., Design en Construct (D&C) contract brug 't Heem te Joure, Basisovereenkomst, concept, 11 februari 2020
2021	2		Interra Civiel B.V., Design en Construct (D&C) contract brug 't Heem te Joure, Annexen, 11 februari 2021
2021	2		Interra Civiel B.V., Design en Construct (D&C) contract brug 't Heem te Joure, Inschrijvingsleidraad en vraagspecificatie, 2021
2021	5		Interra Civiel B.V., Design en Construct (D&C) contract brug 't Heem te Joure, Basisovereenkomst, definitief, 31 mei 2021
2025	2		Gemeente De Fryske Marren, Overzicht onderhoudscyclus KW235, printdatum 19 februari 2025

Bestudeerde schriftelijke stukken

Nr.	Jaar	Maand	Titelbeschrijving
Uitvoering			
2022	10		Gemeente De Fryske Marren, Onderhoud overzicht iAsset: te reinigen kunstwerken 2022-2023, 27 oktober 2022
2023	3		Gemeente De Fryske Marren, Aanbestedingsdocumenten: werkpakket "betonconstructies en metselwerk", WIL017683, 30 maart 2023
2023	3		Gemeente De Fryske Marren, Aanbestedingsdocumenten: werkpakket "slijtlagen, voegen en asfaltconstructies", WIL017683, 23 maart 2023
2023	4		Gemeente De Fryske Marren, Aanbestedingsdocumenten: werkpakket houtconstructies, WIL017683, 4 april 2023
2023	3		Gemeente De Fryske Marren, Inschrijvingsleidraad, groot onderhoud kunstwerken, civiele werkzaamheden 2012&2022 "betonconstructies en metselwerk", 30 maart 2023
2023	3		Gemeente De Fryske Marren, Inschrijvingsleidraad, groot onderhoud kunstwerken, civiele werkzaamheden 2012&2022 "betonconstructies en metselwerk", 23 maart 2023
2023	4		Gemeente De Fryske Marren, Inschrijvingsleidraad, groot onderhoud kunstwerken, civiele werkzaamheden 2012&2022 "kerende constructies & dekbepanking", 4 april 2023
2025	1		Gemeente De Fryske Marren, Projectplan Regiodeal Circulaire bruggen: circulair slopen en vervangen van houten fiets- en voetgangersbruggen (concept?), 7 januari 2025
Inspecties			
2019	5		Gemeente Fryske Marren, Ingenieursbureau Westenberg, Rapportage instandhoudingsinspectie 229 kunstwerken, 16 mei 2019. Inclusief bijlagen (I t/m VI)
2019	9		Gemeente Fryske Marren, Ingenieursbureau Westenberg, Rapportage nader onderzoek bovenbouwconstructies 5 kunstwerken, 27 september 2019. Incl. bijlagen I t/m II.
2021	6		Gemeente Fryske Marren, Ingenieursbureau Westenberg, Rapportage instandhoudingsinspectie 218 kunstwerken, 16 juni 2021. Inclusief bijlagen (I t/m V)
2023	8		Gemeente Fryske Marren, Ingenieursbureau Westenberg, Rapportage instandhoudingsinspectie 128 kunstwerken, 21 augustus 2023. Inclusief bijlagen (I t/m VI)

Bestudeerde schriftelijke stukken

Nr.	Jaar	Maand	Titelbeschrijving
Financieel - investeringen			
2018	3		Gemeente Fryske Marren, Aanmelding kadernota 2018: Vervanging bruggen, maart 2018
2018	3		Gemeente Fryske Marren, Aanmelding kadernota 2018: Vervanging elektrische installatie brug Sloten, maart 2018
2018	3		Gemeente Fryske Marren, Aanmelding kadernota 2018: Aanvullend krediet brug Krompad, maart 2018
2019	3		Gemeente Fryske Marren, Aanmelding kadernota 2019: Elektrische installatie Riensluisbrug, maart 2019
2019	3		Gemeente Fryske Marren, Aanmelding kadernota 2019: Onderzoek sluismuren Lemstersluis, maart 2019
2019	3		Gemeente Fryske Marren, Aanmelding kadernota 2019: Aanvulling grootonderhoud brug Wyldehoarne, maart 2019
2019	3		Gemeente Fryske Marren, Aanmelding kadernota 2019: Vervanging bruggen, maart 2019



PARTNERS+PRÖPPER



's-Gravendijckseweg 60, 2201CZ Noordwijk



071 7370167 / 06 14440746



www.partnersenpropper.nl
www.opgavengestuurdwerken.nl

